

Högskolan
Kristianstad

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-250 30 00
www.hkr.se

Självständigt arbete på avancerad nivå, 15 hp, för Magisterexamen i
specialpedagogik
VT 2022
Fakulteten för lärarutbildning

Erfarenhets- och intressebaserad undervisning

Specialpedagogers syn på begreppen och dess användning

Camilla Knifsund

Författare

Camilla Knifsund

Titel

Erfarenhets- och intressebaserad undervisning; Specialpedagogers syn på begreppen och dess användning

Engelsk titel

Experience- and interest-based teaching; Special educators' view on the concepts and their use

Handledare

Git Turunen

Bedömande lärare

Daniel Östlund

Examinator

Daniel Östlund

Sammanfattning

Syftet med studien är att få en förståelse för specialpedagogers uppfattning av erfarenhets- och intressebaserad undervisning samt hur detta arbete stöds uppifrån rektorer och regering och hur specialpedagoger väljer att stötta och handleda pedagoger inom detta område. Studien bygger på mailintervjuer vilket är en kvalitativ metod där öppna hur-frågor har dominerat. Resultatet visar att respondenternas syn på erfarenhetsbaserad undervisning skiljer sig mer åt än deras syn på intressebaserad undervisning, där det senare begreppet kopplades i större utsträckning till det relationella perspektivet än det förra. Ungefär hälften av respondenterna anser att styrdokumentet är tydliga gällande specialpedagogers yrkesroll. Dess tydlighet gällande att arbeta utifrån begreppen erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning visar dock på en större spretighet. Respondenternas svar kan tolkas som att de ser vikten i att öva upp sin och pedagogernas relationskompetens för att skapa en intressant utbildning. Flera respondenter lyfter att rektor har dålig kunskap kring en specialpedagogers yrkesroll. Detta kan tolkas som att en nationell arbetsbeskrivning behövs för att ge specialpedagoger mandat. Respondenternas nuläge visar att pedagogerna oftast jobbar med erfarenhets- och intressebaserad undervisning, men att det tycks bero på huruvida pedagogerna är utbildade eller inte. Framtidsplanerna handlar till stor del om att fortsätta som de nu gör med bland annat handledning, diskussioner och fler observationer. De drömscenarion som respondenterna redogör för handlar till största delen om att få mer tid, bland annat för att öka delaktigheten i verksamheterna och för att skapa en nära relation till såväl personal som till elever.

Ämnesord

Erfarenhet, intresse, kompetens, motivation, relationskompetens, specialpedagog, styrdokument och undervisning

Author

Camilla Knifsund

Title

Experience- and interest-based teaching; Special educators' view on the concepts and their use

Supervisor

Git Turunen

Assessment teacher

Daniel Östlund

Examiner

Daniel Östlund

Abstract

The aim of the study is to gain an understanding of special educators' perception of experience- and interest-based teaching, how this work is supported from above by principals and the government and how special educators choose to support and supervise educators in this area. The study is based on e-mail interviews, which is a qualitative method where open-ended questions have dominated. The results show that the respondents' views on experience-based teaching differ more than their views on interest-based teaching, where the latter concept was linked to a greater extent to the relational perspective than the former. About half of the respondents believe that the governing documents are clear regarding the professional role of special educators, but its clarity regarding working on the basis of the concepts of experience- and interest-based teaching shows a greater diversity. The respondents' answers can be interpreted as meaning that they see the importance of practicing their and the educators' relationship skills to create an interesting education. Several respondents point out that the principal has poor knowledge of a special educators' professional role. This can be interpreted as meaning that a national job description is needed to give special educators a mandate. The current situation of the respondents shows that the educators usually work with experience- and interest-based teaching, but it seems to depend on whether the educators are educated or not. The future plans are largely about continuing as they do now with, among other things, guidance, discussions and more observations. The dream scenarios that the respondents describe are mostly about having more time, among other things to increase participation in the activities and to create a close relationship with both staff and students.

Keywords

Experience, governing documents, interest, motivation, relationship skills, skills, special educator and teaching

Innehållsförteckning

Inledning	7
Styrdokument och annan litteratur	8
Sammanfattning	10
Syfte	11
<i>Frågeställningar</i>	<i>11</i>
Tidigare forskning.....	11
Sökstrategi.....	11
Tolkningar av begreppen erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning i relation till relationskompetens	12
Specialpedagogers yrkesroll.....	14
Sammanfattning	17
Teoretiska utgångspunkter	18
Det relationella perspektivet	18
Den sociokulturella teorin	19
Sammanfattning av studiens teoretiska utgångspunkter	20
Metodbeskrivning	21
Datainsamling – Genomförande	21
Urval.....	23
Bearbetning och analys	23
Etiska överväganden	24
Tillförlitlighetskriterier	25
Resultatbeskrivning	26
Verksamheter	26
Respondenternas tolkningar av erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning	27
Styrdokumentens drivkraft.....	27
Förutsättningar från rektorer	28
Pedagogers användning av elevernas erfarenheter och intressen i undervisningen	29
Specialpedagogernas handledning och fortbildning av pedagoger gällande att arbeta erfarenhets- och intressebaserat.....	29
Framtidsplaner gällande att fortbilda och stötta pedagoger i deras användning av elevernas erfarenheter och intressen.....	30
Specialpedagogernas drömscenario	31

Analys	32
Specialpedagogernas tolkningar av begreppen erfarenhetsbaserad respektive intressebaserad undervisning	33
Stöttning och styrning gällande erfarenhets- och intressebaserad undervisning	34
Specialpedagogernas syn på de hur jobbar med erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning och hur de skulle vilja jobba	36
Slutsatser	38
Diskussion	40
Specialpedagogernas tolkningar av de aktuella begreppen.....	41
Specialpedagogernas syn på styrning uppifrån rektorer och regering	43
Nuläge, framtidsplaner och drömscenario	45
<i>Sammanfattning av resultatdiskussionen</i>	46
Metoddiskussion	47
Studiens implikationer	50
Framtida forskning	52
Referenser	53
Bilagor	

Inledning

Under läsåret 2010/2011 var det 1233 elever i Sverige som lämnade grundskolans årskurs 9 utan slutbetyg, enligt Skolverkets rapport gällande kartläggning av skolfrånvaro (2021). I slutet av läsåret 2020/2021, det vill säga 10 år senare, hade denna siffra stigit till 1637 elever. Detta innebär en ökning med nästan 33% på 10 år. Skolverkets rapport visar att de elever som gick i årskurs 1 under höstterminen 2020 och som hade minst 5% ogiltig frånvaro låg på 1,7%. Av de elever som gick i årskurs 9 under samma termin var det 10,9% som hade minst 5% ogiltig frånvaro. Rapporten (Skolverket, 2021) visar även på en markant ökning av ogiltig frånvaro i årskurs 7. De så kallade hemmasittarna tycks alltså öka i antal. Något behöver hända för att barn och elever ska tycka att det är roligt att lära sig samt för att den kunskap de lär in ska bli hållbar och något som de faktiskt kommer att minnas längre än bara till läxförhöret eller provet. (I resterande delen av studien kommer ordet elev användas när det syftas till såväl barn som elev från förskola till och med vuxenutbildning.)

Maria Davidsson på Gillbergcentrum, Göteborgs universitet, har funnit att ”Barn med problematisk skolfrånvaro oftare har kunskapsluckor och får ofullständiga betyg, vilket riskerar att försvaga chanserna på arbetsmarknaden och ökar risken för utanförskap” ([Problematiske skolfrånvaro/"hemmasittare" | Gillbergcentrum, Göteborgs universitet \(gu.se\)](#)). Vidare skriver Davidsson att dessa barn kan delas in i tre kategorier utifrån varför de har en problematisk skolfrånvaro. Dessa grupper är *skolrelaterade faktorer*, *individuella faktorer* samt *faktorer i hemmet och familjen*.

När frånvaro väl har uppstått krävs individanpassade interventioner – just eftersom varje fall har unika utlösande och vidmakthållande faktorer. Det är viktigt att arbeta med att hitta motivation att återgå till skolan, skapa goda relationer med pedagoger och klasskamrater, och stärka barnets självförtroende. [Problematiske skolfrånvaro/"hemmasittare" | Gillbergcentrum, Göteborgs universitet \(gu.se\)](#)

Ia Sundberg Lax, chef för Magelungens enhet för hemmasittare, menar att hemmasittare skiljer sig från skolkare. Detta då de senare främst håller sig borta från skolan för att umgås med kompisar eller hitta på roliga saker, medan hemmasittare stänger in sig i hemmet ([Dagens Arena: Hemmasittare är allt annat än lata - Magelungen](#)).

I motionen Hemmasittare (2020/21:792) lyfter Ola Johansson (c) vikten av att kartlägga problematiken kring den skolfrånvaro som finns i skolorna. Han skriver att det enligt Skolverket rör sig om 2000 elever som kan sorteras in som hemmasittare, men han menar att mörkertalet

är stort. Detta problemområde ligger till grund för denna studie och förhoppningen är att denna studie ska kunna bidra till att sätta ett större fokus på vikten av att skapa en mer intressant och givande undervisning för eleverna, med hjälp av specialpedagoger. Forskning har hittats som lyfter vikten av att jobba med motivationsstrategier samt forskning som belyser vikten av goda relationer mellan pedagoger och elever. Aspelin ([Så kan du hantera relationen med eleverna – Skolvärlden \(skolvarlden.se\)](#)) är till exempel en föregångare när det kommer till relationskompetens. Han menar att det är en kompetens som är fullt möjlig att utveckla och öva upp. Förhoppningen är att denna studie ska kunna påvisa specialpedagogers viktiga roll och potential i detta så aktuella problemområde. (Begreppet pedagoger kommer att användas i denna studie som ett samlingsbegrepp för samtliga lärare och pedagoger från förskola upp till och med vuxenutbildning.)

Styrdokument och annan litteratur

Nedan kommer styrdokument och viss annan litteratur, som inte är vetenskaplig, lyftas. Detta för att förtydliga behovet av studier inom denna studies problemområde. Med styrdokument menas lagar, förordningar och läroplaner som fungerar som rättesnöre inom skolväsendet.

Enligt styrdokumenterna för såväl förskola som grundskola, grundsärskola och vuxenutbildningen ska undervisningen ta hänsyn till varje elevs såväl behov och förutsättningar som erfarenheter och intressen (Skolverket, 2011a, 2011b, 2012, 2018). Även skollagen (SFS 2010:800) lyfter vikten av att stimulans ska ges till varje elev för att de ska kunna tillgodose sig undervisningen samt att utbildningen ska bidra till en ”livslång lust att lära” (1 kap. 4§).

Skollagen anger att det är viktigt att anpassa utbildningen för att varje elev ska känna sig motiverad och nyfiken på undervisningen och att lära sig nya kunskaper. Hur är det då möjligt att på bästa sätt nå elevernas motivation och bygga en hållbar kunskapsbank? Enligt Tebelius Bodin (2020) är det avgörande för minnet, när det kommer till den teoretiska kunskapen, att eleverna knyter an den nya kunskapen till de redan befintliga kunskaperna och erfarenheterna. Detta för att hjärnan behöver skapa en sorterad plats för den nya kunskapen så att den kan användas vid framtida behov. Det innebär alltså att om en elev ska kunna lära in ny kunskap måste den ha någon form av tidigare kunskap som denne kan relatera den nya kunskapen till. ”Intrycken kan bli minnen så snart du reagerar på dem med din förförståelse. Du måste göra en jämförelse mellan det du uppfattar och det du har i huvudet sedan tidigare” (Teblus Bodin, 2020, s. 15).

Tebelius Bodin (2020) menar att det är en förutsättning för inläring att det finns motivation inblandad. Hormonet dopamin gör oss motiverade och dopaminet produceras när vi blir medvetna om att vi kommer få någon form av belöning. De yttre belöningarna, såsom godis, högre betyg etcetera, fungerar inte när det kommer till att lära in nya kunskaper. ”Den som anser att själva lösningen är belöning nog, kan använda all sin erfarenhet och kunskap för att lösa problemet” (Tebelius Bodin, 2020, s. 51). Då det ofta är ganska begränsad tid för planering av undervisningen kan det vara svårt att hinna anpassa den efter varje elevs behov, erfarenheter och intressen. Utifrån Ohlsson (2022) är det möjligt att tolka det som att det underlättar och är till fördel att ta hjälp av en specialpedagog för att möjliggöra en mer anpassad undervisning utifrån varje elev.

Ett specialpedagogiskt förhållningssätt bygger på kunskap om faktorer som påverkar barns lärande och utveckling. Det innefattar till exempel förståelse för barnets förmågor och den obalans som kan uppstå i förhållande till de krav som ställs på barnet. Det innefattar också förståelse för och medvetenhet om att pedagogens bemötande och hur utbildning och undervisning planeras påverkar barnets sätt att fungera och vara. (Ohlsson, 2022, s. 40)

Thulin (2011) har i sin studie tagit avstamp i det utvecklingspedagogiska perspektivet. Hon lyfter där vikten av att skapa möjligheter för eleverna att i undervisningen kunna använda de egna erfarenheterna samt att reflektera kring likheter och olikheter i jämförelse med andras erfarenheter. Även psykolog P. Gagner (personlig kommunikation, 2020, 27 februari) och Hesselors-Arktoft (2006) framhåller vikten av att kunna väva samman den nya information som eleverna får till sig med deras tidigare erfarenheter för att kunna få en vidare förståelse för hur allt hänger samman.

Föreliggande studie ämnar visa på vikten av att använda sig av specialpedagoger när det kommer till pedagogers kompetensutveckling. Forskaren till föreliggande studie menar att specialpedagoger kan ge pedagogerna verktyg som hjälper dem få syn på hur de ska nå fram till och fånga upp eleverna med sin undervisning. Denne menar även att specialpedagoger kan hjälpa pedagogerna att utveckla sin relationskompetens vilken är en viktig del för elevers hållbara kunskapsinläring. Relationskompetens, det vill säga att kunna knyta band till andra personer, är en avgörande del i undervisningen enligt Aspelin (2018). Genom handledning och fortbildning kan specialpedagoger träna pedagoger i relationskompetens (Aspelin m.fl., 2021). På så sätt kan pedagoger få en god inblick i vad eleverna har för erfarenheter och intressen och utifrån dessa bygga undervisningen. Erfarenhets- och intressebaserad undervisning, är enligt forskaren till föreliggande studie, en avgörande del för att fånga samtliga elevers

uppmärksamhet i deras kunskapsutveckling, men då krävs det att specialpedagogerna besitter kunskap kring dessa begrepp.

Sammanfattning

För att klargöra studiens fokusområde sammanfattas här bakgrunden till valt ämne. Skolverket (2021) har kartlagt elevers skolfrånvaro och de siffror som framkommer i denna rapport visar på en stor ökning gällande att elever går ur årskurs 9 utan fullständiga slutbetyg samt gällande elevers skolfrånvaro. Här menar Maria Davidsson på Gillbergcentrum, Göteborgs universitet, att det är av stor vikt att i dessa fall jobba individanpassat för att motivera eleven att komma tillbaka till skolan och att få denne att växa utifrån sina förutsättningar ([Problematisering av skolfrånvaro/"hemmasittare" | Gillbergcentrum, Göteborgs universitet \(gu.se\)](#)). Det är dock viktigt, enligt Ia Sundberg Lax, chef för Magelungens enhet för hemmasittare, att klargöra skillnaden på skolkare och hemmasittare då skolkare väljer att hitta på andra roligare saker i stället medan hemmasittare stänger in sig i hemmet ([Dagens Arena: Hemmasittare är allt annat än lata - Magelungen](#)). Det finns dock inget som tyder på att inte skolkare skulle gynnas av att motiveras tillbaka till skolan. Enligt motionen Hemmasittare (2020/21:792) tycks mörkertalet gällande hemmasittare vara stort. För att hitta tillbaka till dessa elever och deras lust att vilja lära så krävs det enligt Tebelius Bodin (2020) motivation samt att den nya kunskapen kopplas samman med elevernas tidigare erfarenheter.

Styrdokumentet för såväl förskola som grundskola, grundsärskola och vuxenutbildningen lyfter vikten av att undervisningen ska ta hänsyn till varje elevs såväl behov och förutsättningar som erfarenheter och intressen (Skolverket, 2011a, 2011b, 2012, 2018). För att eleverna ska kunna lära in ny kunskap krävs alltså att de är motiverade och att de kan koppla samman den nya kunskapen med sina tidigare erfarenheter. Genom att pedagogen skapar en god relation till eleven så ges möjlighet att få en insyn i elevens tidigare erfarenheter och intressen. Detta lägger en god grund till att motivera eleven samt hitta rätt väg att gå för hållbar kunskapsundervisning (Aspelin, 2018; Hesslefors-Arktoft, 2006; Tebelius Bodin, 2020; Thulin, 2011). En specialpedagogisk kompetens kan bidra till ett annat perspektiv på elevens inläring och motivation. Det innebär att specialpedagoger, genom handledning och fortbildning, kan ge pedagogen en större bredd i sin planering och reflektion gällande undervisningen. Detta kan ske genom att bland annat träna pedagogernas relationskompetens och dess specialpedagogiska perspektiv och på så sätt lägga en god grund för erfarenhets- och intressebaserad undervisning (Aspelin m.fl., 2021; Ohlsson, 2022).

Syfte

Syftet med studien är att få en förståelse för specialpedagogers uppfattning av erfarenhets- och intressebaserad undervisning samt hur detta arbete stöds uppifrån rektorer och regering och hur specialpedagoger väljer att stötta och handleda pedagoger inom detta område.

Frågeställningar

- Hur tolkar specialpedagogerna begreppen erfarenhetsbaserad respektive intressebaserad undervisning? Förhoppningen är att denna fråga ska ge insyn i vad specialpedagoger har för grundläggande syn på begreppen.
- Hur anser specialpedagogerna att erfarenhets- och intressebaserad undervisning stöds och synliggörs i styrdokumentet? Denna fråga ska svara på hur specialpedagoger anser att de styrs och får stöttning uppifrån rektorer och regering gällande att jobba med erfarenhets- och intressebaserad undervisning.
- Hur anser specialpedagogerna att de faktiskt jobbar med erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning och hur skulle de vilja jobba? Här möjliggörs en inblick i specialpedagogernas nuläge respektive drömscenario gällande det berörda forskningsområdet.

Tidigare forskning

Innehållet under denna rubrik inleds med sökprocess efter relevant forskning och följs därefter av tidigare forskning inom det, för studien, aktuella ämnet.

Sökstrategi

Sökandet efter tidigare forskning inom det aktuella området har främst skett på Högskolan Kristianstads biblioteks söksida samt på Karlstads Universitetsbiblioteks söksida. Då det inte alltid har funnits möjlighet att ta del av all forsknings fulla text via dessa sidor har Google scholar varit ett kompletterande verktyg. En av sökstrategins avgränsningar var att kryssa i rutan *peer reviewed*, vilket innebär att den forskning som inte är vetenskapligt granskad väljs bort. Det har även använts en annan avgränsning där sökningen till stor del begränsas till en 10-årsradie samt att sökandet främst rör artiklar och rapporter som är skrivna på svenska, norska eller engelska. Viss annan och äldre litteratur förekommer. I sökandet har vissa artiklar inspirerat och gett uppslag till ytterligare litteratur som sedan kommit att användas i denna studie. När en stjärna används i slutet av ett ord kallas det trunkering och det ger möjlighet till olika avslutningar av sökordet (exempelvis kan motiva* leda till sökresultat som involverar

motivation, motivationsstrategi etcetera). Några av de sökord som har använts i studien är bland annat *brain*, *curriculum*, *erfarenhet**, *kompetens*, *learning*, *lära**, *motiva**, *relation**, *relationskompetens*, *special educat**, *specialpedagog*, *styrdokument* och *undervisning*.

Tolkningar av begreppen erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning i relation till relationskompetens

För att få en förståelse för begreppen erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning så behöver vi bryta ner begreppen och klargöra dess mening. Efter det så lyfts forskning gällande relationskompetens i syfte att förtydliga även detta begrepp. Undervisning, menar Severin (2006), är ett begrepp där det å ena sidan innebär att kunskap och lärande uppstår i dialog och det relationella mötet (det hypotetiska perspektivet) och å andra sidan ett dragglande där pedagogens undervisning tränas in i form av upprepning (det beskrivande perspektivet).

Hildén m.fl. (2019) menar, utifrån sin tolkning av Kosellecks beskrivning av begreppet erfarenhet, att erfarenhet kommer från det vi har tagit till oss i vårt förflutna. Här kan det gälla såväl de egenupplevda erfarenheterna som de erfarenheter som har insamlats i samspel med andra. Hesslefors-Arktoft (2006) menar att erfarenheter kan skapa både hinder och vara till gagn, men det är först när erfarenheterna känns meningsfulla som de förvandlas till kunskap. Hon menar att Deweys *kontinuitetskriterie* och *interaktionskriterie* tyder på att tidigare erfarenheter påverkar hur vi handlar i framtiden, vilket då även kan ses som sociokulturella begrepp. Det finns ett begrepp som är snarlikt det ena begreppet som studien bygger på (erfarenhetsbaserad undervisning) och det är erfarenhetsbaserat lärande (Hesslefors-Arktoft, 2006). En tolkning av Hesslefors-Arktofts begrepp kan då vara att det snarare rör sig om elevernas sätt att lära in, medan syftet med det, för studien, aktuella begreppet är att belysa hur undervisningen lärs ut.

van der Hoeven Kraft (2018) menar att forskning visar att intresse byggs av flera olika aspekter och stimuli. Några av de faktorer som skapar vårt intresse kan bland annat vara gener, sociokulturell bakgrund, erfarenheter och intressen, uppfostran samt hur vår hjärna fungerar. Hon lyfter även att pedagogens förmåga att stötta och fånga upp elevens intresse är en avgörande del i en elevs motivation och utveckling. Detta kräver att pedagogerna har en god relationskompetens.

Crow och Castello (2017) har gjort en studie som utgår från SDT (Self-determination Theory). SDT är en motivationsteori som främst bygger på tre olika former av motivation; brist på motivation, yttre motivation samt inre motivation. Det urval som de vänder sig till är elever mellan 10–12 år i tre länder med olika kulturer (Colorado Springs, Kampala Uganda och Mysore Indien). Syftet med studien är att få insyn i elevers upplevelse av vad som främjar deras motivation att söka ny kunskap och att jämföra dessa resultat emellan de olika kulturerna. Resultaten visar att samtliga tre kulturgruppers tankar gällande lek är likvärdiga, de är kreativa och de tycker om att kompetensutvecklas. Alla tre elevgrupper tycks även ha det gemensamt att det som spelar störst roll för deras motivation är att ämnet ska vara intressant och relevant. Utifrån de resultat som framkommer i studien vill Crow och Castello (2017) framhäva att det är av värde för elevernas motivation att låta dem vara delaktiga i val av redovisningsmetod. De menar också att det är viktigt att som pedagog vara uppmärksam, närvarande och stöttande gällande elevernas relationsbehov.

Koenen m.fl. (2021) tittar i sin flermetodsstudie på effekterna av LLInC (Leerkracht Leerling Interactie Coaching in Dutch eller: Lärare-Student-Samspel-Handledning) bland sex lärarstudenter under deras sista praktikperiod inom specialpedagogik. Metoden är ett coachingprogram som har fokus på det relationella genom att använda berättande intervjutekniker. Detta för att underlätta djupgående reflektion över relationer mellan lärare och barn. Denna metod syftar till att främja lärarnas medvetenhet om (negativa) internaliserade känslor och övertygelser i hopp om att förbättra närhet och positiv påverkan samt för att minska konflikter och negativ påverkan i relationer mellan pedagog och elev (Koenen m.fl., 2021). Metoden uppvisar bland annat förändringar i lärarstudenternas synsätt gällande relationen mellan pedagog och elev. Studien synliggör hur samtliga pedagog-elevrelationer påverkas på olika sätt; förbättrad relationskvalitet, förebyggande eller stoppande av att relationen skulle försämrans eller genom att framkalla blandade positiva och negativa effekter. Genom att integrera LLInC i lärarutbildningen kan lärarstudenter få bättre förkunskap och verktyg kring hur de kan hantera de komplexa känslomässiga och relationella tillfällena som uppstår och reflektera kring detta (Koenen m.fl., 2021).

Plantin Ewe (2020) har gjort en studie bland 19 förstelärare med metoden *lesson study* där syftet är att testa och synliggöra huruvida *lesson study* som metod kan bidra till en ökad förståelse för vikten av relationskompetens inom lärarutveckling. *Lesson study* innebär ett kollegialt samarbete mellan pedagoger där observationer lägger grunden för reflektioner och i sin tur

utveckling av undervisningen (Munthe m.fl., 2016). Respondenterna anser sig få en större förståelse för relationskompetens och vikten av densamma efter genomförd studie samt att det går att se en ökad kunskap gällande hur respondenterna uttrycker sina tankar verbalt. Plantin Ewe (2020) understryker dock att även om respondenternas insikt i ämnet har utvecklats innebär inte det att de kommer arbeta utifrån detta då kunskap och handling är två olika delar. En viktig del som synliggörs i hennes resultatanalys är att även lite ansträngning kan ge goda resultat.

Aspelin m.fl. (2021) har gjort en analysstudie gällande specialpedagogers och speciallärares uppfattning om relationskompetens. Studien är uppdelad i tre tillfällen där respondenterna inledningsvis får se ett filmklipp och därefter svara på frågor som behandlar hur pedagogen i filmen förhåller sig relationellt till eleven. Den andra delen innehåller en föreläsning av en expert inom relationell pedagogik samt en filmvisning och en genomgång av olika kriterier att använda sig av vid en analysmetod inom ämnet. Under det tredje tillfället får respondenterna titta på filmklippet från det första tillfället ytterligare en gång och analysera detta utifrån de kriterier som de nu har fått insyn i. Respondenternas skriftliga tolkningar av denna video förändras under studiens senare del. I den första delen av studien tyder respondenternas svar på att de främst ser brister i undervisningens upplägg och lärmiljöns utformning. De anser god relationskompetens vara en pedagogs positiva attityd till eleverna och mycket uppmärksamhet. Under den senare delen av studien flyttas deras fokus i stället till pedagogens kommunikation med eleven samt till pedagogens hantering av elevers beteende. Aspelin m. fl. (2021) menar att studien visar på vikten av att undervisa i relationskompetens under specialpedagog- och speciallärarprogrammet för att det i längden ska resultera i en utveckling hos pedagogerna.

Specialpedagogers yrkesroll

Enligt högskoleförordningen (SFS 1993:100) ska en blivande specialpedagog bland annat kunna upptäcka problemområden i verksamheterna samt kunna hjälpa verksamheterna att hitta lösningar som är för varje elevs bästa. En specialpedagog ska även kunna fungera stöttande för pedagogerna samt kunna fortbilda dem i deras utveckling, vilket bör bygga på forskning och beprövad erfarenhet (SFS 1993:100). Aspelin m.fl. (2021) påpekar dock att specialpedagogen inte står nämnd som yrkesprofession i vare sig styrdokument eller läroplaner.

Göransson m.fl. (2015) använder sig dels av utbildningsfilosofin, dels av professionsteorin i sin studie gällande specialpedagogers och speciallärares yrkesroller. Empirin i deras studie samlas in via enkäter och dessa är riktade till specialpedagoger och speciallärare. I deras studie

synliggörs det att specialpedagoger och speciallärare främst ser arbetet med skolsvårigheter ur ett relationellt perspektiv, att skolsvårigheterna har att göra med relationen mellan elev och pedagog. Det framkommer även att skolutveckling inte tycks vara en av specialpedagogernas främsta arbetsuppgifter. Studien påvisar även att dessa yrkesroller har viss kunskap gällande skolsvårigheter, men att det kan vara svårt att täcka hela kunskapsfältet. Detta då det är ett komplext område, speciellt med tanke på att det i nuläget inte finns någon tydlighet i styrdokumentet gällande deras arbetsuppgifter. Enligt de resultat som studien synliggör kan Göransson m.fl. (2015) se en skillnad på specialpedagogers och speciallärares definition av skolsvårigheter i jämförelse med skolledares definitioner. Studien visar även att jurisdiktion inom det specialpedagogiska området inte ligger på specialpedagogers och speciallärares bord fullt ut, trots år av studerande på avancerad nivå. Ansvaret ligger främst på rektorer och skolledare, men det finns även andra yrkesroller som har tagit sig in i detta fält, som exempelvis resurspersonal och assistenter etcetera (Göransson m.fl., 2015).

En observations- och intervjustudie gjord i tre städer i Indonesien (10 pedagoger från 10 grundskolor) har som syfte att studera pedagogers erfarenheter gällande hur hjärnan lär in under klassrumsundervisning (Rasmitadila m.fl., 2021). Författarna kan se sex olika teman av erfarenheter i analysen av empirin; elevernas sociala färdigheter, elevernas motivation, elevernas erfarenheter och intressen, elevernas upplevelse av undervisningen, elevernas psykomotorik samt pedagogernas kompetens. I sin studie kan de se resultat som visar på vikten av att pedagogerna får den fortbildning och det stöd som behövs för att kunna utforma en effektiv undervisning som är gynnsam, rolig och skapar nyfikenhet hos eleverna. De lyfter vikten av att pedagoger och specialpedagoger/speciallärare arbetar tillsammans för att synliggöra och anpassa undervisningen utifrån varje elevs unika inlärningsmetoder oavsett erfarenhet och behov (Rasmitadila m.fl., 2021). Detta kräver god relationskompetens, att nå fram till eleverna och hitta just deras mest effektiva inlärningsmetoder.

Tidigare forskning gällande anledning till skolfrånvaro har gjorts i bland annat Turkiet (Şahin m.fl., 2016). Denna forskning bygger på fallstudie-design och ett semistrukturerat intervjuformulär som skickades ut till 64 rektorer. Här framgår inte om detta formulär skickades ut digitalt eller via post. Resultaten delas in i fem kategorier; Familjerelaterade orsaker, Beteende och bemötande från rektor och lärare, Skolmiljö, Individuella orsaker samt Miljöorsaker. I kategorin Familjerelaterade orsaker anses majoriteten av frånvarofall bero på brister när det kom till att ta hand om sitt barn. Även familjeplaner (exempelvis shopping), familjeproblem (exempelvis skilsmässor och våld i hemmet), bristande förståelse för vikten av

utbildning samt ekonomiska problem var bidragande faktorer. Kategorin Beteende och bemötande från rektor och lärare anses främst bestå av faktorer som dåliga attityder och förtryckande bemötande mot eleverna. Övriga påverkansfaktorer tycktes även vara oförmåga att få elever att tycka om skolan och undervisningen, pressen av mycket eller svåra läxor samt bristande kommunikation med vårdnadshavare gällande frånvaron. I kategori Skolmiljö lyfts negativa vänskapsrelationer, negativa händelser i skolan, brist på sociokulturella aktiviteter samt utfrysning som de främsta anledningarna till skolfrånvaro. Kategorin Individuella orsaker (orsaker som beror på eleven själv) tycks enligt denna studie övervägande bero på sjukdomar. Även elevernas missnöje av skola och undervisning samt dåliga relationer med jämnåriga visar sig vara några av de faktorer som bidrar till elevernas skolfrånvaro. Slutligen i kategorin Miljöorsaker anses transporten till och från skolan samt väderförhållanden vara bidragande orsaker. Några av de förslag som Şahin m.fl. (2016) anser som goda möjligheter till att förebygga dessa faktorer är bland annat att inte använda bestraffningar utan istället använda rådgivning. De menar även att tätare uppföljning av skolfrånvaro kunde ge bättre möjligheter samt att politiska beslut som förebygger att elever hoppar av skolan på grund av ekonomiska orsaker bör tas. Şahin m.fl. (2016) anser även att det är viktigt att se till att det blir en, för eleverna, trivsamt skolmiljö och atmosfär där det även finns valbara kurser som skapas utifrån elevernas intressen. Här kan det även vara aktuellt med fortbildning för att skapa en attraktiv miljö. Eleverna bör få hjälp med att stärka det egna självförtroendet och att förebygga ångest och oro för misslyckande. Kontakten mellan hem och skola bör förbättras, bland annat med tätare frånvarorapportering och det bör läggas mer resurser till vidare forskning inom detta område (Şahin m.fl., 2016).

Nabi Karimi och Saddat Hosseini Zade (2017) har gjort en flermetodsstudie bland 10 pedagoger och 100 elever där syftet bland annat är att undersöka effekten av en fortbildning på professionell nivå. Fortbildningen ska ge pedagogerna verktyg i motivationsstrategier och studien ämnar även undersöka hur dessa motivationsstrategier påverkar eleverna. Studien visar tydliga skillnader i pedagogernas användning av motivationsstrategier före och efter genomgången fortbildning samt en tydlig positiv förändring gällande elevernas motivation. Forskarna menar att det borde vara ett prioriterat ämne, under lärarutbildningen, att fortbilda lärarstudenter i motivationsstrategier (Nabi Karimi & Saddat Hosseini Zade, 2017). Då högskoleförordningen (SFS 1993:100) lyfter att specialpedagoger ska kunna fortbilda pedagogerna för att de ska kunna utveckla utbildningen för varje elevs bästa torde motivationsstrategier vara en viktig del i specialpedagogers arbetsuppgifter. Genom att utbilda

pedagogerna i motivationsstrategier finns en god möjlighet till att främja och förebygga så kallade hemmasittare.

Sammanfattning

Denna studie utforskar specialpedagogers tolkningar av begreppen erfarenhetsbaserad respektive intressebaserad undervisning. Studien ämnar visa på vikten av att använda specialpedagogers kompetens när det kommer till att fortbilda pedagoger i att motivera elever och motverka hemmasittare. Fortbildning av pedagoger är enligt Högskoleförordningen (SFS 1993:100) en del i specialpedagogers yrkesroll. Hemmasittare ökar enligt Skolverkets skolfrånvarorapport (2021) och enligt Şahin m.fl., (2016) så finns det fem kategorier av faktorer till detta. De fem kategorierna är Familjerelaterade orsaker, Beteende och bemötande från rektor och lärare, Skolmiljö, Individuella orsaker (orsaker som beror på eleven själv) samt Miljöorsaker. Två av dessa kategorier är direkt kopplade till skolvärlden och här är det upp till varje pedagog att jobba för att motivera eleverna att vilja komma till undervisningen, exempelvis genom att undervisa utifrån elevernas erfarenheter och intressen.

Tidigare forskning lyfter fram begreppet erfarenhet som att det handlar om det vi har upplevt tidigare, tillsammans med andra eller själva, och det påverkar sedan hur vi agerar och hanterar situationer (Hesslefors-Arktoft, 2006; Hildén m.fl., 2019). Intresse lyfter van der Hoeven Kraft (2018) som att det är något som byggs av många faktorer som exempelvis gener, sociokulturell bakgrund och uppfostran. Severin (2006) ser på undervisning utifrån två perspektiv, dels det beskrivande där eleven lär in genom upprepning, dels det hypotetiska där inläring sker i möte och dialog med andra.

Forskning visar att det är avgörande för elevers motivation att låta dem vara delaktiga i val av redovisningsmetod och att som pedagog vara uppmärksam, närvarande och stöttande gällande elevernas relationsbehov (Crow & Castello, 2017). För att underlätta för pedagoger i deras arbete med eleverna är det värdefullt om de får kunskap, verktyg och metoder. Dessa verktyg kan de använda sig av då de möter, analyserar och utvärderar komplexa, relationella situationer samt sina relationella kompetenser (Aspelin m.fl., 2021; Koenen m.fl., 2021; Plantin Ewe, 2020).

Enligt Göransson m.fl. (2015) är inte jurisdiktionen på specialpedagogernas sida gällande specialpedagogiska uppdrag utan det är främst skolledare som ansvarar för detta område. De menar även att skolledare och specialpedagoger inte tycks ha samma syn på skolsvårigheter.

Forskning visar på vikten av att pedagoger och specialpedagoger/speciallärare arbetar tillsammans för att synliggöra och anpassa undervisningen utifrån varje elevs unika inlärningsmetoder oavsett erfarenhet och behov (Rasmitadila m.fl., 2021). Här kan ett givande samarbete mellan specialpedagog och pedagog exempelvis inledas genom att specialpedagog fortbildar pedagoger i motivationsstrategier (Nabi Karimi & Saddat Hosseini Zade, 2017). Detta för att kunna nå fram till eleverna och väcka intresse för undervisningen. Utifrån sökning av forskning till denna studie synliggörs en avsaknad av studier som berör specialpedagogers syn på att arbeta utifrån elevernas erfarenheter och intresse för att väcka deras motivation för undervisningen. Denna studie ämnar därför lyfta detta ämne i hopp om att väcka ett intresse inom skolvärlden att jobba mer utifrån elevernas erfarenheter och intresse.

Teoretiska utgångspunkter

I denna del av uppsatsen beskrivs de teoretiska utgångspunkter som studien bygger på, vilka är *det relationella perspektivet* och *den sociokulturella teorin*. Den hypotetiska synen (Severin, 2006), där kunskap bildas i samspel med andra, på begreppet erfarenhet har även vart en ledstjärna i denna studie. Detta då forskaren anser att det meningsfulla, relationella mötet är vad som bygger den hållbara kunskapen som finns kvar över en längre tid.

Det relationella perspektivet

Det relationella perspektivet spelar en stor roll i utformningen av den mailintervju som studien bygger på. Detta perspektiv lägger även grunden för den kunskapsteoretiska synen på hela studien. De relationer som studien grundar sig i är bland annat relationen mellan specialpedagog och pedagoger samt relationen mellan dessa professioner och elever.

Genom att ta in barns och elevers erfarenhetsvärld i undervisningen och fläta samman dessa så bidrar det till en djupare kunskapsförståelse hos dem. Men för att kunna använda dessa erfarenheter och intressen så krävs ett genuint intresse och engagemang för barnen och eleverna från lärarna samt hur deras livsvärld ter sig. Det är först i detta genuina möte, i denna anknytning, som individens "vem" synliggörs. (Knif Sund, 2020, s. 17)

För att kunna ta till sig elevernas erfarenhetsvärldar och intressen krävs det av pedagogerna att de besitter god *relationskompetens*, vilket innebär att de kan lyssna, ta till sig och förstå andra individer och deras olikheter (J. Aspelin, personlig kommunikation, 30 april 2020). "Den relationskompetente får partnern att stärkas" (Aspelin, 2018, s. 14). Relationskompetens är ett av de centrala begrepp som genomsyrar föreliggande studie.

Enligt Plantin Ewe och Aspelin (2021) visar tidigare forskning på vikten av att ha en god och stöttande relation till sina elever för deras utveckling samt att pedagogerna måste reflektera kring dessa relationer och den relationskompetens som synliggörs där. Deras studie vänder sig till pedagoger (en kontrollgrupp och en interventionsgrupp) och deras relation till elever med ADHD. Pedagogerna i studien får först en kort presentation om relationskompetens, sedan får de se ett filmklipp och besvara frågor kring denna. Tre veckor senare får interventionsgruppen en föreläsning av en av forskarna vilken beskriver relationskompetens djupare och visar på en analysmodell för att jobba med detta utifrån pedagog-elevrelationer. Denna grupp får därefter, med hjälp av forskaren och kriterierna för analysmodellen, titta på och analysera två andra videoklipp. Slutligen får båda grupperna svara på frågor utifrån relationskompetens gällande att jobba med elever med diagnosen ADHD. Forskarna vill med detta se hur resultaten från undersökningarna skiljer sig åt mellan de båda grupperna. Resultatet påvisar att bägge grupperna i studiens första skede kopplar samman relationskompetens med pedagogen som individ snarare än att det skulle röra sig om en process som sker i ett samspel mellan personer. Resultatet, efter genomförd studie, från deltagarna i interventionsgruppen visar att deras syn på den relationella kompetensen har ändrats från att först se denne som en inre kompetens till att senare se den som något som sker i samspel mellan individer. Plantin Ewe och Aspelin (2021) får stöd i tidigare forskning när det kommer till slutsatsen att relationskompetens bör ses som en praktisk färdighet som kan utvecklas med träning. Genom att medvetet analysera och arbeta med sina undervisningsmetoder och sin relationskompetens samt de ickeverbala signalerna kan pedagoger utveckla sin relationskompetens. På så sätt kan de känna in hur denne bör bemöta elever med exempelvis ADHD för att stärka elevernas utveckling. Relationskompetens innebär att pedagogen har ett flexibelt förhållningssätt där inläsning av den andres budskap (verbalt och ickeverbalt) är avgörande. Detta för att hitta det bemötande som är rätt för den relevanta situationen i syfte att hjälpa eleven i sin utvecklingsprocess (Plantin Ewe & Aspelin, 2021).

Den sociokulturella teorin

Studien tar även avstamp i den sociokulturella teorin där språket är en viktig och avgörande faktor. Vygotskij menar att det finns två språknivåer; den inre monologen (exempelvis tankar) samt dialogen och kommunikationen mellan människor (Säljö, 2017). I en tidigare studie lyftes att den språkliga nivån skulle kunna delas i två delar;

...den nivå där det sker en medveten kontakt med omvärlden i form av det talade eller det skrivna språket och en delnivå som berör den yttre (ofta omedvetna) nivån. Här syftar jag då till kroppsspråket som, långt ifrån alltid, kan visa saker som vi inte vill att den andre ska förstå. (Knifsund, 2020, s. 16)

Pennegårds (2019) tolkning av begreppet sociokulturell teori ligger till grund för denna studie, vilket innebär att allt vi gör påverkas av vad vi tidigare har erfårit och vår förståelse av omvärlden bygger på de erfarenheter vi besitter. Hur vi löser och hanterar situationer beror på vilka verktyg vi har tillgodogjort oss tidigare i livet (Säljö, 2017). Det innebär också att lärande är något som pågår hela livet och byggs utifrån de interaktioner som sker mellan individer. Genom interaktioner med andra individer utökar vi vår förståelse av omvärlden. De vardagliga begreppen tar vi till oss i de vardagliga interaktionerna med andra individer som vi kommer i kontakt med, medan de vetenskapliga begreppen innefattar den kunskap som vi behöver få förklarad för oss (Säljö, 2017). För att utöka elevernas omvärld behöver vi alltså använda oss av vardagliga begrepp (erfarenheter de besitter) för att förklara och skapa en förståelse för de vetenskapliga begreppen. *Erfarenheter* eller *erfarenhetsbaserad undervisning*, som är ett centralt begrepp i denna studie, innebär en undervisning som bygger på det vi har tagit till oss i vårt förflutna (Hildén m.fl., 2019). Först när erfarenheterna känns meningsfulla kan de förvandlas till kunskap (Hesslefors-Arktoft, 2006).

Ett annat centralt begrepp är *intresse* eller *intressebaserad undervisning*. Några av de faktorer som skapar vårt intresse kan bland annat vara gener, sociokulturell bakgrund, erfarenheter och intressen, uppfostran samt hur vår hjärna fungerar (van der Hoeven Kraft, 2018). Förmågan att som pedagog kunna fånga upp detta är en avgörande del i en elevs motivation och utveckling. Intressebaserad undervisning innebär undervisning där pedagogerna lär ut genom att knyta an till elevernas intressen.

Sammanfattning av studiens teoretiska utgångspunkter

Relationskompetens innebär att individen besitter kompetensen att kunna lyssna, ta till sig och förstå andra individer och deras olikheter (J. Aspelin, personlig kommunikation, 30 april 2020). Att, som pedagog, ha en god och stöttande relation till eleverna är avgörande för elevernas utveckling. Det är viktigt att pedagogerna ser det som en pågående process och reflekterar kring dessa relationer och den relationskompetens som synliggörs (Plantin Ewe & Aspelin, 2021). Relationskompetens innebär alltså att pedagogen har ett aktivt, flexibelt förhållningssätt där inläsning av den andres budskap (verbalt och ickeverbalt) är avgörande. Detta för att hitta det bemötande som är rätt för den relevanta situationen i syfte att hjälpa eleven i sin utvecklingsprocess (Plantin Ewe & Aspelin, 2021). Utifrån det relationella perspektivet är det även viktigt att pedagogen tar hänsyn till elevens tidigare erfarenheter och bakgrund när det kommer till inlyssnandet samt i bemötandet av eleven. Detta gällande bägge Vygotskijs

språknivåer; såväl den inre monologen som dialogen (Säljö, 2017). Det gäller även den delnivå som Knif Sund (2020) redogör för; den yttre nivån, kroppsspråket, som ofta sker omedvetet. Den sociokulturella teorin har alltså en avgörande del i det relationella perspektivet då de tidigare upplevelserna avgör hur vi förstår och bemöter andra.

Lärande pågår hela livet och byggs utifrån de interaktioner som sker mellan individer och det är så vi utökar vår förståelse av omvärlden. För att utöka elevernas omvärld behöver vi använda oss av vardagliga begrepp (erfarenheter de besitter) för att förklara och skapa en förståelse för de vetenskapliga begreppen. *Erfarenhetsbaserad undervisning* innebär en undervisning som bygger på det vi har tagit till oss i vårt förflutna (Hildén m.fl., 2019). *Intressebaserad undervisning* innebär undervisning där pedagogerna lär ut genom att knyta an till elevernas intressen. Bägge dessa former av undervisning kräver en dialog mellan elever och pedagog och i och med det krävs att pedagogen besitter en relationskompetens.

Metodbeskrivning

Nedan beskrivs arbetssätt gällande insamling av empiri. Därefter lyfts urval av respondenter, hur empirin har bearbetats samt vilka etiska överväganden som har gjorts.

Datainsamling – Genomförande

Denna studie bygger på mailintervjuer. Den här formen av empiriinsamling är en kvalitativ metod där öppna hur-frågor har dominerat, en så kallad semistrukturerad intervju. Insamlingsmetoden innebär att forskaren har försökt minimera den egna påverkan på studien genom att främst använda öppna frågor där respondenten uppmuntras att tänka själv utan givna svarsalternativ (Kvale & Brinkmann, 2014). En enkätstudie hade kunnat vara en alternativ metod, men då möjligheten behövde finnas att kunna kontakta respondenterna igen för att ställa följdfrågor var enkät som metod inte relevant då enkäter oftast är anonyma för forskaren (Bryman, 2018). Val av metod grundades bland annat i att målet med studien var att få en förståelse för specialpedagogernas uppfattning av erfarenhets- och intressebaserad undervisning. Syftet var även att få en insyn i hur detta arbete stöds uppifrån rektorer och regering och hur specialpedagoger väljer att stötta och handleda pedagoger inom detta område. En intervjustudie blir mer relationell än en enkätstudie då intervjustudien bygger på en dialog. Det hade dock varit mer optimalt, utifrån ett relationellt perspektiv, att ha en intervju i ett reellt möte. Detta rymdes dock inte inom tidsramen för denna uppgift då forskaren i föreliggande studie strävade efter en relativt bred och samtidigt djup empirisamling.

Utformningen av intervjufrågorna (se bilaga 2) grundades till stor del av en tidigare studie (Knif Sund, 2020) med en omarbetning av frågorna utifrån respondenternas yrkesprofession. En annan väsentlig skillnad mot den tidigare studien är att begreppet intressebaserad undervisning nu är en del i studien.

Det sociokulturella perspektivet har genomsyrat studien genom att förståelsen för forskarens egen påverkan av studien, från val av ämne, utformning av intervjufrågor till tolkning av empiri har funnits med hela vägen. Respondenternas olika erfarenheter och deras påverkan på studien är även det något som forskaren i föreliggande studie har varit medveten om.

Utifrån tidigare erfarenhet av liknande studie (Knif Sund, 2020) valdes den sociala medieplattformen LinkedIn i sökandet efter respondenter. En allmän förfrågan riktad till specialpedagoger lades ut om att delta i studien samt en rekommendation om att inte svara i inlägget utan i stället skicka ett PM vid intresse. Anledningen till den rekommendationen var anonymitetskriteriet (Vetenskapsrådet, 2017), det vill säga att det inte ska gå att identifiera respondenterna när studien publiceras.

Det är svårt att bedöma svarsfrekvensen då denna undersökning bygger på respondenter som själva har anmält sitt intresse. Då det allmänna inlägget på LinkedIn inte gav tillräcklig respons (endast fem respondenter) för att få en fyllighet i studien skickades även personliga PM till några av forskarens nästan 1000 specialpedagogkontakter. Detta gjordes via Linkedins chattfunktion. Texten som skickades var likvärdig med den text som tidigare lades ut i det allmänna inlägget, detta för att det skulle ge så likvärdiga resultat som möjligt. De som eftersöktes i chattfunktionen filtrerades utifrån nuvarande befintlig befattning som specialpedagog. Därefter valdes de 50 första kontakterna som dök upp i sökningen ut. Respondenterna som ville ställa upp på intervjun skickade sin mailadress och därefter fungerade det på samma sätt som med det allmänna inlägget. Tre dagar efter utskickat PM var känslan att det inte skulle räcka med de svar som inkommit (fem från det allmänna inlägget och nio från PM). Detta resulterade i att det gjordes ett aktivt val att skicka ut ett PM till de 50 specialpedagoger som stod näst på tur i nätverket. Resultatet av detta landade i totalt 21 svar med samtycken, vilket bedömdes tillräckligt då det var mycket kvar att göra med bearbetning av empirin och tidsramen för studien inte tillät väntan på fler svar.

När det kom in intresseanmälningar mailades missivbrev (se bilaga 1) samt intervjufrågor omgående till respondenterna. De fick lite olika tidsbegränsning beroende på när

intresseanmälningen kom in, men samtliga fick ungefär en vecka på sig att svara. Deras svar returnerades sedan tillsammans med det undertecknade samtycket i missivbrevet. Några respondenter fick dock inte till det med att skicka tillbaka det undertecknade missivbrevet. De flesta av dessa valde att formulera sitt godkännande direkt i sitt mail, någon skickade endast svar på frågorna varpå denne fick en påminnelse om att samtycke krävdes men ignorerade det. Dennes svar kom då inte med i studien. Ytterligare någon annan valde att avstå helt från studien. De som inte svarade inom given tidsgräns fick en påminnelse någon dag efter tidsgränsens slut. Efter ytterligare drygt en vecka skickades ännu en påminnelse ut. Beslutet togs att inte skicka ut fler påminnelser till de som inte svarade efter denna påminnelse på grund av att det inte skulle läggas någon press på dem då det är frivilligt att delta i studien. Direkt när svaren kom tillbaka lästes de igenom och kontroll gjordes om det ansågs behövas förtydligande kring något av svaren eller om det var något som forskaren ville veta något mer om. Det var inte alla som fick följdfrågor och det var inte alla som svarade på följdfrågorna. När alla svar hade kommit in sammanställdes de och bearbetningen startades.

Urval

Urvalet i studien är ett stratifierat målstyrt urval, vilket innebär att forskaren väljer att vända sig till en speciell grupp respondenter, som i denna studie innefattar kategorin specialpedagoger, för att få svar på studiens forskningsfrågor (Bryman, 2018). Denna studie riktades till specialpedagoger som jobbar mot samtliga verksamheter inom skolväsendet, såväl privata som kommunala, för att kunna jämföra och hitta mönster. Anledningen till detta urval var en förhoppning om att till viss del kunna göra en jämförelse med tidigare studie kring rektorers val av kompetensutveckling gällande erfarenhetsbaserad undervisning (Knifsund, 2020).

Bearbetning och analys

Fokus i denna studie har varit att försöka få en förståelse för specialpedagogers tankar kring erfarenhets- och intressebaserad undervisning. Studien har syftat till att göra en djupdykning i respondenternas tankar och tolkningar snarare än att få ett svar på hur många som tänker och tolkar på detta vis. Bearbetningen av den insamlade empirin har sorterats utifrån dess innehåll (hur respondenten har svarat) och därifrån har utsagorna grupperats utifrån nyfunna kategorier och mönster (Nilsson Sjöberg, 2018). Föreliggande studie visar inte hur saker förhåller sig till varandra eller vad de innebär utan påvisar variationen mellan respondenternas svar, tolkningar och förhållningssätt. Detta då samtliga respondenter besitter olika livserfarenheter (Marton & Fai Pang, 2013). Det är dock inte enbart respondenternas tankar och tolkningar som påverkar

studien, utan även forskarens tolkningar har inverkan på studiens resultat. Enligt den sociokulturella teorin påverkas vi individer av de erfarenheter och upplevelser vi har upplevt, i allt vi säger, gör och tänker (Pennegård, 2019). Med detta i åtanke har empirin analyserats med ett vetenskapligt förhållningssätt utifrån det syfte och de frågeställningar som denna studie bygger på och som angivits i inledningen av arbetet.

Varje svar som inkom lästes till en början igenom för att se om det var aktuellt att skicka någon följdfråga. Därefter inväntades att alla svar kom in och när samtliga svar var inkomna separerades svaren utifrån varje frågeställning. Varje fråga behandlades separat och svaren lästes noga igenom för att se mönster och möjliga kategorier. I resultatkapitlet redovisas resultaten utifrån varje intervjufråga. Analyskapitlet redovisas utifrån de frågeställningar som ligger till grund för denna studie och under dessa redovisas påträffade kategorier och mönster med stöd av de teoretiska perspektiv som ligger till grund för studien. Diskussionskapitlet redovisar det som framkommit i resultat- och analyskapitlet och byggs med hänvisning till tidigare forskning. Den sociokulturella teorin och det relationella perspektivet har varit ledstjärnor i denna analys. Dessa har haft stor påverkan på hur frågorna har tolkats in av respondenterna samt hur svaren har tolkats och kategoriserats av forskaren i föreliggande studie. Detta är något som synliggörs i resultaten då det i vissa frågor kan vara stor skillnad i respondenternas svar.

Etiska överväganden

En forskningsstudie kräver att forskaren har god koll på de etiska aspekterna som denne bör ta hänsyn till för att skydda deltagande respondenter. För att tillgodose de krav som bör uppfyllas har studien tagit grund i Vetenskapsrådets (2017) råd kring detta. I ett begynnande skede skickades ett missivbrev ut där de olika kraven på studien lyftes samt en kort presentation av forskaren och den aktuella studien (informationskravet) (Bryman, 2018). Missivbrevet byggde på en mall från Högskolan i Kristianstad som sedan omarbetades lite för att matcha studiens behov och förväntningar. Här meddelades även att respondenterna när som helst kan avbryta studien då deltagandet är frivilligt. Respondenterna informerades om att empirin endast kommer att användas i den berörda studien samt att all empiri kommer raderas efter godkänd uppsats (nyttjandekravet) (Bryman, 2018). En samtyckesblankett skickades med, vilken de skulle skriva under för att kunna starta i gång studien. Respondenternas svar mailades sedan tillbaka tillsammans med det undertecknade samtycket i missivbrevet. Några respondenter fick inte till det med att skicka tillbaka det undertecknade missivbrevet varpå de i stället valde att

formulera sitt godkännande i sitt mail. I såväl inbjudan på LinkedIn som i missivbrevet tydliggjordes vikten av anonymitet (konfidentialitetskravet) (Bryman, 2018). Respondenterna ombads till exempel att skicka ett meddelande (PM) med sin mailadress i stället för att kommentera i inlägget om de ville delta, för att deras svar skulle hållas anonyma. Forskaren i föreliggande studie meddelade respondenterna att inga namn skulle redovisas i studien på vare sig individer, verksamheter eller kommuner. Då studien sträcker sig över hela landet ökar uppfyllelsen av att skydda respondenternas anonymitet (Vetenskapsrådet, 2017).

Tillförlitlighetskriterier

I en studie bör forskaren vara transparent gällande redovisning av insamling och bearbetning av empiri (Bryman, 2018). En studies tillförlitlighet styrks enligt Bryman av fyra viktiga kriterier; *Möjlighet att styrka och konfirmera sin studie*, *Överförbarhet*, *Pålitlighet* och *Trovärdighet*. Här redovisas hur dessa fyra kriterier har uppfyllts för att säkerställa tillförlitligheten i denna studie. Tyvärr är möjligheten att styrka och konfirmera studien ett svårt kriterium att uppfylla i en kvalitativ studie då en forskares tankar och värderingar ligger till grund för hela studien (Bryman, 2018). Redan i utformandet av forskningsområde färgas studien av forskarens tro om hur saker förhåller sig till varandra. Insamling av empiri samt analys av resultat är ytterligare två moment i en studie som är svåra att förhålla sig till utan några som helst värderingar. I denna studie har ett förhållningssätt som bygger på objektivitet och transparens eftersträvat i mesta möjliga mån.

Då denna studie är en kvalitativ studie som bygger på respondenternas tankar och tolkningar om det, för studien, aktuella området är det svårt att överföra detta till en ny liknande studie med liknande resultat (överförbarhetskriteriet). I en kvalitativ studie vill forskaren göra djupdykning i respondenternas tankar snarare än att få reda på hur många som tycker så och så (Bryman, 2018). Kvalitativa studier har därför oftast en mindre grupp respondenter för att hinna analysera empirin så detaljerat som möjligt. Då denna studie har som syfte att hitta mönster och likheter i specialpedagogers tankar har även denna studie ett fåtal respondenter. En studie anses uppnå pålitlighetskriteriet om den dels har granskats av andra, men även då den innehåller en tydlig redogörelse av samtliga delar i studien (Bryman, 2018). I denna studie utgörs pålitligheten av den transparenta redovisningen av de olika stegen i studien samt av olika granskningar. Studien granskas kritiskt av en grupp studenter i en minioptionering, men även i ett slutseminarium samt av handledare, seminarieledare och examinator.

Det fjärde kriteriet (trovärdighet) bygger på att forskaren förhåller sig till de regler som utgör grunden för forskning (Bryman, 2018). För att uppfylla detta kriterium har varje del i studien redovisats utförligt. När studien är sammanställd och godkänd kommer respondenterna att få länken till uppsatsen mailad till sig.

Resultatbeskrivning

Nedan kommer studiens resultat att redovisas. Därefter görs en analys av resultaten och sedan sammanfattas dessa. Då intervjuerna främst utgår från öppna frågor där respondenterna får skriva sina svar fritt innebär det att en respondent kan ha angett flera av de svar som redovisas nedan och svaren kan alltså vara fler än antalet respondenter.

Verksamheter

Respondenterna i denna studie får börja med att svara på vilken verksamhet de jobbar mot. Det visar sig att det finns sex olika sorters verksamheter som är representerade här, varav några av respondenterna jobbar mot flera verksamheter. Här finns alltså ett större antal svar än det antal respondenter som deltar i studien. Respondenterna jobbar på såväl kommunala som privata och statliga verksamheter, både centralt och på plats i verksamheterna. Figur 1 visar fördelning av respondenter i respektive verksamhet samt det kodnummer de innehåller i föreliggande studie.

Figur 1. Fördelning av respondenter

VERKSAMHET	ANTAL RESPONDENTER	RESPONDENTERNAS KODNUMMER
FÖRSKOLA	4	2, 6, 8, 14
GRUNDSKOLA	11	1, 2, 3, 5, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 21
GRUNDSÄRSKOLA	3	2, 14, 21
RESURSSKOLA	3	4, 14, 19
GYMNASIUM	7	1, 7, 11, 14, 16, 17, 20
VUXENUTBILDNING	2	14, 18

En av respondenterna, som jobbar mot flera skolnivåer, fick som följdfråga om denne kan se någon tydlig skillnad var i åldersspannet som det är störst behov av fortbildning gällande att undervisa utifrån elevernas erfarenhet och intresse.

Min upplevelse är att ju äldre eleverna är desto mer pratar pedagogerna om ”brist på motivation”, att det är här vi behöver utgå mer ifrån elevernas erfarenheter och intresse för att nå eleverna. Och att man även gör det i de

yngre årskurserna så att vi inte tappar eleverna på vägen. Det handlar om undervisningens upplägg och inte om hur pass ”motiverade” eleverna är. (respondent 14)

Respondenternas tolkningar av erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning

Respondenternas svar gällande hur de tolkar begreppen erfarenhets- och intressebaserad undervisning skiljer sig åt en del, men då främst gällande vem begreppen syftar på. Cirka en femtedel av respondenterna svarar att den erfarenhetsbaserade undervisningen bygger på pedagogens tidigare kunskaper. Ungefär två femtedelar svarar att de kopplar begreppet till Deweys tankar om att erfarenhet skapas i dialog med andra eller *learning by doing* samt genom den proximala utvecklingszonen. Med detta menas att erfarenheten skapas under undervisningens gång och i samspel med andra. Ungefär två femtedelar svarar att de tolkar begreppet som att undervisningen byggs på elevernas erfarenheter. Någon svarar att det innebär att arbeta utifrån beprövad erfarenhet, det vill säga utifrån forskning eller utifrån aktiviteter som pedagogen tidigare har testat. Några av respondenterna svarar att erfarenhet och intresse går hand i hand och att det ena kräver det andra.

Respondenternas tolkning av den intressebaserade undervisningen skiljer sig inte lika mycket åt som begreppet erfarenhetsbaserad undervisning. Drygt tre femtedelar menar att det innebär att jobba utifrån elevernas intresseområden. ”Genom att anpassa övningar och uppgifter efter elevens intresse så kommer man snabbare i gång med arbetet och elevens motivation och engagemang stärks” (respondent 16). Nästan två femtedelar tolkar det som att det handlar om att jobba med att väcka elevernas nyfikenhet och lust att lära i det relevanta ämnet. Endast två respondenter lyfter detta begrepp som att det innebär att ta vara på pedagogens intressen och kompetens för att skapa motivation. Och som nämndes tidigare var det några av respondenterna som ansåg att erfarenhet och intresse går hand i hand.

Styrdokumentens drivkraft

Frågan som berör denna del av studien ger tyvärr inte full respons, eftersom frågan inte är besvarad av alla respondenter. Hälften av svaren lyfter vikten av specialpedagogens roll som handledare åt pedagogerna för att öka elevernas lust att lära samt för att öka kunskapen kring styrdokumentens innehåll. Något svar redovisar hur de faktiskt jobbar i stället för hur denne tolkar styrdokumentet. Ett par respondenter svarar att de inte arbetar utifrån dessa begrepp vilket då innebär att denna uppgift inte är relevant för dem samt att styrdokumentet varken fungerar styrande eller motiverande.

Nästan en femtedel svarar att det är viktigt med tydlighet i undervisningen och att det är viktigt att tänka på hur undervisningen går till när det kommer till att arbeta utifrån intressebaserad undervisning. Ett par av respondenterna menar att styrdokumentet är ett gott stöd att luta sig mot och ett par respondenter svarar att de har ett gott hopp till de nya styrdokumentet. Detta då de äldre styrdokumentet främst gynnar uppdelning av ämnen snarare än att arbeta över gränserna för en tydligare röd tråd i utbildningen. Drygt en femtedel menar att de tolkar styrdokumentet som att de ska inspirera, stötta, handleda och ta vara på pedagogernas intressen, medan ett par respondenter menar att det är viktigt att kunna se vilket förhållningssätt som döljer sig bakom ett uttalande. Ytterligare cirka en femtedel av respondenterna svarar att styrdokumentet framhåller vikten av att arbeta främjande, skolutvecklande, tvärvetenskapligt och förtroendeskapande. Förtroendet de syftar på innebär det mellan såväl elev och pedagog som pedagog och vårdnadshavare och de menar att det är viktigt att arbeta mer utifrån förutsättningar hos elever, pedagoger samt verksamheter.

Några får följdfrågan om de anser att styrdokumentet är tydliga när det kommer till specialpedagogens yrkesroll. Här svarar lika många respondenter att de tycker att styrdokumentet är tydliga som det antal respondenter vilka inte tycker det.

...för mig är det tydligt att det handlar om att skolan på bästa sätt ska se till att alla elever behov tillgodoses. Specialpedagogen ska stötta rektor i skolans utvecklingsarbete genom att främja och förebygga undervisning och miljö så att elever kan utvecklas så långt som det är möjligt. Givetvis är rollen även att stötta elever i behov av särskilt stöd. Det är tydligt i riktlinjerna. Hur det ska gå till står det inte, och här måste ju en dialog föras över "huret". (respondent 19)

Men det specialpedagogiska uppdraget tycks inte vara helt enkelt att utläsa i styrdokumentet för alla. "Det specialpedagogiska uppdraget är komplext och handlar också om hur du som specialpedagog tar vara på lärarens egna erfarenheter och intresseområden" (respondent 2). "Tydligt definierad? Var någonstans? Det står att det räcker med specialpedagogiska kunskaper" (respondent 11).

Förutsättningar från rektorer

Majoriteten av respondenterna är nöjda med de förutsättningar som rektorn ger, medan några få inte anser sig få rätt förutsättningar uppifrån rektorer och regering. Flera av respondenterna lyfter ekonomi och tid som hinder, men de flesta upplever ändå stort stöd från sin rektor. Ett stort antal respondenter framhåller att det är stor okunskap bland såväl pedagoger som rektorer gällande specialpedagogers uppdrag samt gällande skillnaden mellan specialpedagogers och

speciallärares arbetsuppgifter. En av respondenterna upplever att de främst jobbar med att *släcka bränder* i stället för att arbeta främjande och förebyggande.

Pedagogers användning av elevernas erfarenheter och intressen i undervisningen

Färre än två femtedelar av respondenterna svarar att de pedagoger som de jobbar mot faktiskt använder elevernas erfarenheter och intressen i sin undervisning. Här lyfts vikten av de relationella bitarna så som pedagogiska samtal mellan pedagog och specialpedagog samt samtal mellan pedagoger och elever.

När man som pedagog undervisar kan det lätt bli att man blir blind för, både det man gör bra och det som kan utvecklas. Därför är de pedagogiska samtalen så viktiga. Tyvärr finns inte alltid tiden för detta i verksamheten. (respondent 21)

Samtal med eleverna är a och o. Det finns tillfällen i både praktiska och teoretiska moment att komma nära elever och förstå vad som driver dem och sedan kunna lyfta det i undervisningen. Varje utbildningsanordnare ska ha en individuell studieplan för eleverna och den första träffen där är av vikt för att skapa kontakt och fånga in intressen och erfarenheter. (respondent 18)

Ett flertal av respondenterna menar att det är något som kan utvecklas och bli bättre och hälften av respondenterna anser att det varierar mellan olika pedagoger, men att det främst är de utbildade pedagogerna som brister i detta. Även andra faktorer som försvårar detta arbete lyfts;

Det stora problemet är att skolan drivs på ett sätt som till stor del liknar samma skola som på 1800-talet. Stora klasser med en lärare som kör föreläsningar. Då har vi inte möjligheten att fånga upp eleverna på det sättet som vi skulle behöva. (respondent 7)

Det lyfts även av en respondent att denne har noterat en väsentlig brist hos pedagoger i förmågan att identifiera sig med elever som tidigare gått i skolan i andra länder eller kommer från andra religioner och kulturer. Denne har även sett en stor brist gällande att se dessa elevers kunskap och erfarenheter som just kunskap.

Specialpedagogernas handledning och fortbildning av pedagoger gällande att arbeta erfarenhets- och intressebaserat

18 av de 21 respondenterna svarar att de jobbar med handledning och fortbildning av pedagoger. En svarar att den inte gör det och två svarar att de jobbar med det omedvetet och indirekt; ”Jag ser det som så självklart att jag möjligtvis tappar det” (respondent 3).

Jag samtalar ofta och mycket med eleverna, relation är något som jag har med samtliga elever på skolan. Detta innebär att jag ofta får veta mycket kring intressen och erfarenheter som eleverna har. Detta är något som jag använder för att stötta lärare och resurser både i undervisning och relationsskapande. (respondent 4)

Respondenterna svarar bland annat att de coachar, stöttar, handleder, konsulterar och fortbildar pedagoger och annan personal för att hjälpa dem hitta deras drivkraft, att stötta eleverna och visa eleverna att de kan ta ansvar. ” Viktigt att skapa en begreppsbas för lärarna samt ett metodbatteri att använda” (respondent 17).

Det lyfts att det är en viktig del i specialpedagogens roll att handleda pedagogerna till att hjälpa eleverna att få ett intresse för undervisningen. ”Grunden när man arbetar med elever som saknar motivation är att hitta elevens intresse” (respondent 1). ”Om eleverna inte upplever undervisningen som meningsfull och relevant för dem är det en del av dem som tappar gnistan. God undervisning bygger på tillit, trygghet och meningsfullhet” (respondent 15).

Någon svarar att denne inte över huvud taget jobbar främjande med detta, men däremot kan det bli förebyggande arbete ibland om så krävs. Aktionsforskning och kollegialt lärande är också begrepp som dyker upp i dessa svar. Några respondenter menar att de jobbar individuellt med eleverna och då använder sig av elevernas intressen som motivator för att nå fram till dem.

Framtidsplaner gällande att fortbilda och stötta pedagoger i deras användning av elevernas erfarenheter och intressen

Flera av respondenterna svarar att de planerar att fortsätta i samma spår med att handleda, konsultera och diskutera i deras möten med arbetslagen. Någon respondent lyfter även vikten av att hitta fler utvecklingsområden vilka i samspel med de, för studien, aktuella områdena kan skapa en tydligare undervisning. Respondent 5 menar att då de pedagoger som denne jobbar mot redan arbetar utifrån elevernas intressen och erfarenhet kommer denne att lägga fokus på annat; ”Min kraft lägger jag på att implementera verktyg och pedagogiskt tänk så det blir tillgängligt för alla.” Ett flertal av respondenterna planerar att lägga mer tid på auskultationer, diskussioner och observationer av verksamheten.

Andra planer som respondenterna har inför framtiden är kollegial fortbildning där arbetslaget lär av varandra samt att utgå från de erfarenheter och intressen som eleverna besitter. Det lyfts även fortbildning i anpassning av lärmiljöer, språkutvecklande undervisning utifrån elevernas erfarenheter, intressen och proximala utvecklingszoner samt diskussioner kring individualisering i undervisningen.

Nästan en femtedel av respondenterna svarar att de i nuläget inte har planer på att arbeta med detta område framöver. En av respondenterna svarar att denne vill ”få möjlighet att diskutera detta med mitt arbetslag och planera frön som gör att lärarna börjar använda sig av eleverna ännu mer än vad de gör idag” (respondent 10). Ytterligare tre respondenter planerar att arbeta vidare med att försöka uppmuntra pedagogerna att arbeta mer utifrån elevernas intressen och erfarenheter. En av respondenterna önskar att det fanns mer läromedel och material inom detta för att det ska kunna vara mer lättarbetat. Respondent 4 menar ”att undervisning inte endast kan utgå från intresse eller erfarenhet, utan att för att växa och utvecklas måste eleverna hitta nya kunskaper för att vidga intressen och erfarenhet.”

Specialpedagogernas drömscenario

Respondenternas drömscenario ser väldigt olika ut och frågan upplevs svår att besvara av en respondent, varav denne väljer att inte ge något svar.

Men ett genomgående tema som går att utröna från respondenternas svar är att de alla vill ha mer tid. De vill ha tid till att vara mer delaktiga i verksamheterna för att observera och skapa goda relationer till pedagoger och elever för att försöka jobba mer utifrån elevernas intressen och erfarenheter. ”Idag är jag mycket ute i verksamhet men skulle vilja vara det mer. Just nu blir det oftast när det finns behov i barngrupperna men jag skulle vilja vara mer där det finns mindre behov” (respondent 8). Respondenternas drömscenario innefattar tid till att ha fler och mer djupgående diskussioner, tid till mer kontinuerliga handledningssamtal samt tid för pedagogerna att observera och diskutera kring varandras undervisning. Mer ”tid till att samverka med företag och föreningar för att skapa forum för att eleverna ska kunna sträva mot deras intressen” (respondent 20). Respondenterna önskar även mer tid till specialpedagogträffar där de kan delge varandra tankar och erfarenheter. De önskar mer tid till utveckling och arbete tillsammans i grupp samt mer tid till att arbeta förebyggande genom att fortbilda arbetslag kring specialpedagogiska frågor i processhandledning. ”Jag tror att vi skulle ’vinna’ mycket på att arbeta förebyggande. Att kunna fylla på pedagogernas kunskap kring specialpedagogiska frågor” (respondent 6).

Ett annat ämne som en femtedel av respondenterna lyfter som drömscenario är att få fler resurser i form av fler pedagoger, fler specialpedagoger och mindre klasser. I övrigt är det väldigt varierande drömscenarion som lyfts. Någon vill jobba mer med estetik och kreativt lärande utifrån att använda olika konstformer i undervisningen. Denne respondent menar att det ”skulle kunna gynna och ta vara på och väcka inre motivation hos våra pedagoger och elever...

lite andlighet skulle inte heller skada” (respondent 3). Några respondenter tycks vara nöjda över nuläget. Ett drömscenario som lyfts av en respondent är att fortsätta på samma spår, men hitta nya utvecklingsområden som tillsammans med de, för studien, aktuella områdena kan skapa en tydligare undervisning. En av respondenterna önskar få handleda och utveckla ämneslag för att hitta deras framgångsfaktorer. Föreläsa mer för att nå ut till fler är en respondents drömscenario. Respondent 13 vill kombinera handledning med korta föreläsningar för att väcka ”lärarnas intresse till att fånga upp elevernas erfarenhet och intresse i undervisningen”. Handledning av pedagoger skulle även kunna leda till att de ser på sin egen undervisning med andra ögon i stället för att enbart se elevernas beteende. Genom handledning, föreläsningar och workshops kan arbetslaget arbeta främjande. ”Men det är viktigt att skapa motivation till förändring först och främst” (respondent 9).

...jag skulle vilja ifrågasätta föreställningar om viss kunskap som gångbar och annan som mindre, eller inte alls. Ett normkritiskt perspektiv/pedagogik som utmanar vad vi ser som kulturellt och socialt kapital kan vara en ingång till att erkänna och utgå ifrån varje individs erfarenhet och intressen som en viktig utgångspunkt för lärande. (respondent 3)

Andra drömscenarion som lyfts av respondenterna är vikten av att rektor har kunskap kring en specialpedagogs uppdrag och att specialpedagogers profession ”inte urvattnas” (respondent 11). Vikten av att samtlig personal som arbetar direkt med eleverna samarbetar för att få en röd tråd igenom undervisningen lyfts samt att specialpedagogerna får kontinuerlig fortbildning då både forskning, läromedel och det digitala konstant uppdateras. Endast en av respondenterna har som drömscenario att det inte borde vara specialpedagogers uppgift att arbeta kring detta, utan menar på att det är något som pedagogerna själva har fått utbildning i och kan fortsätta utveckla.

Som specialpedagog vill jag hellre se till att det finns förutsättningar och organisera för ett kollegialt lärande och duktiga mentorer eller förstelärare som tar sig an detta. Jag tänker att det hör till det ”vanliga” och att jag kommer in då det ”vanliga” inte fungerar. Lärarna har ju trots allt många års studier bakom sig och förstelärarna är exempel på särskilt duktiga lärare. Då får förstelärarna arbeta med något som de är bra på inom sitt uppdrag och inte ta över utvecklingsuppdraget på skolnivå från oss specialpedagoger. (respondent 12)

Analys

Med den sociokulturella teorin i åtanke, att alla har tidigare erfarenheter som påverkar hur vi svarar, reagerar och förstår vår omvärld, följer här en analys av de resultat som framkommer i studien. Dessa resultat tolkas och färgas självklart utav de erfarenheter forskaren besitter. Med

den vetenskapen analyseras resultaten med en förhoppning om att få en mer utvecklad syn på vikten av att använda erfarenhets- och intressebaserad undervisning.

Specialpedagogernas tolkningar av begreppen erfarenhetsbaserad respektive intressebaserad undervisning

Resultaten visar att respondenternas tolkning av begreppet erfarenhetsbaserad undervisning kan delas in i åtta olika grupper. Dessa åtta grupper är;

- *Pedagogens egna tidigare erfarenheter* (exempelvis från den egna skolgången eller utifrån den elevgrupp som pedagogen har framför sig)
- *Elevernas tidigare kunskaper i det berörda ämnet*
- *Learning by doing* (att eleverna får erfarenheter genom att prova)
- *Elevernas hela erfarenhetsvärld*
- *Vygotskijs proximala utvecklingszon* (med syfte att utveckla och bredda erfarenheter och kunskaper)
- *Erfarenhet och intresse går hand i hand*
- *Beprövad erfarenhet* (vad pedagogen tidigare provat på i sin undervisning)
- *Beprövad erfarenhet i form av forskning*

Av dessa åtta grupper är det endast tre grupper som kräver att pedagogen har en dialog med eleverna och med det någon form av relationskompetens. De grupper som kräver dialog är *Elevernas tidigare kunskaper i det berörda ämnet*, *Elevernas hela erfarenhetsvärld* samt *Erfarenhet och intresse går hand i hand*. De övriga grupperna utesluter självklart inte dialogen, men det kräver alltså inte dialog. Utifrån ovanstående resultat, kopplat till de teoretiska utgångspunkter som denna studie bygger på, går det att urskönja att det borde vara en viktig del i lärarprogrammet att lärarstudenterna får öva upp sin relationskompetens. Endast tre av åtta grupper kräver en dialog och med det någon form av relationskompetens. Det kan kopplas till Plantin Ewe och Aspelin (2021), som lyfter i sin studie och får stöd av tidigare forskning, att relationskompetens är en viktig del i elevernas utveckling och kan utvecklas med träning.

Om vi tittar på dessa resultat utifrån vilken verksamhet respondenterna jobbar mot går det att utläsa att det endast är en respondent från resursskolan som lyfter beprövad erfarenhet i form av forskning som ett arbetssätt när det kommer till erfarenhetsbaserad undervisning. Det är därmed den kategori som minst antal respondenter tolkade in under detta begrepp. Studien visar även att de respondenter som jobbar mot grundskolan främst framhåller elevernas tidigare erfarenheter i ämnet, learning by doing samt elevernas hela erfarenhetsvärld som vad som grundar sig i begreppet erfarenhetsbaserad undervisning. Elevernas hela erfarenhetsvärld är den kategori som flest tolkar det aktuella begreppet som. Learning by doing är också en populär kategori för en stor andel respondenter.

Respondenternas tolkningar av intressebaserad undervisning har en större samstämmighet, än erfarenhetsbaserad undervisning och har delats in i fyra grupper;

- *Elevernas intresseområde*
- *Att väcka elevernas nyfikenhet för det berörda ämnet*
- *Pedagogens eget intresseområde*
- *Erfarenhet och intresse går hand i hand.*

Här är det tre av fyra grupper som kräver att pedagogen har någon form av dialog med eleverna. Den grupp som inte kräver dialog och ett hypotetiskt (Severin, 2006) förhållningssätt (där kunskap byggs i dialog och i det relationella mötet) är *Pedagogens eget intresseområde*. Dessa svar talar om att respondenterna anser att intressebaserad undervisning främst kräver relationskompetens. Det innebär dock inte att respondenterna anser att intressebaserad undervisning är något som de förespråkar.

Här får vi i stället vända oss till några andra intervjufrågor (se bilaga 2) gällande huruvida respondenterna förespråkar erfarenhets- och intressebaserad undervisning samt hur de anser att de jobbar med det. Dessa resultat analyseras längre ner.

Stöttning och styrning gällande erfarenhets- och intressebaserad undervisning

Hur ser då respondenterna på huruvida styrdokumentet lyfter erfarenhetsbaserad respektive intressebaserad undervisning samt specialpedagogers yrkesroll och hur ser stöttnings ut uppifrån (rektorer och regering)? När det kommer till styrdokumentens tydlighet kring

specialpedagogens yrkesroll svarar ungefär hälften av de respondenter som valde att svara på denna fråga att de inte anser att styrdokumentet är tydliga här, medan cirka hälften svarar att de anser dem vara tydliga. En hårfin majoritet av de respondenter som jobbar mot grundskola och mot grundsärskola anser att styrdokumentet är otydliga. Det är dock jämnt fördelat bland de respondenter som jobbar mot förskola, resursskola och gymnasieskola, gällande tydlighet jämfört med otydlighet. Samtliga respondenter som jobbar mot vuxenskola anser styrdokumentet otydliga gällande specialpedagogers uppdrag i styrdokumentet. Några få respondenters svar var otydliga gällande huruvida de anser styrdokumentet tydliga eller inte.

Respondenternas svar gällande styrdokumentets tydlighet och hur styrdokumentet kan tolkas när det kommer till att inspirera och motivera pedagogerna att arbeta utifrån begreppen erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning visar på ett spretigt resultat. Elva av respondenterna anser att styrdokumentet är tydliga eller relativt tydliga kring detta. Fem respondenter menar att det inte finns någon tydlighet eller styrning gällande dessa begrepp, fyra respondenters svar visar på en osäkerhet kring hur dessa ska tolkas och en respondent valde att inte svara på denna fråga. Av de svar där respondenterna anser styrdokumentet tydliga eller relativt tydliga lyfts att de ska inspirera, stötta och handleda för att öka elevernas lust att lära samt för att öka kunskapen kring styrdokumentets innehåll. Det lyfts även att det specialpedagogiska uppdraget är komplext, att de ska ta vara på pedagogernas intressen och ett par respondenter menar att det är viktigt att som specialpedagog kunna se vilket förhållningssätt som döljer sig bakom ett uttalande. Tydlighet i undervisningen, hur undervisningen går till, att arbeta främjande, skolutvecklande, tvärvetenskapligt och förtroendeskapande samt att arbeta utifrån de förutsättningar som finns är ytterligare tolkningar som uppkommer.

Respondenternas tolkningar av styrdokumentet är som sagt spretiga, men kan kopplas till att det är viktigt med relationskompetens hos såväl specialpedagoger som hos pedagoger. Detta för att bygga upp en utbildning där såväl pedagoger som elever finner undervisningen intressant. Det innebär att både specialpedagoger och pedagoger bör ha ett flexibelt förhållningssätt och att de kan läsa av den andres budskap, verbalt och ickeverbalt, för att kunna hjälpa eleverna i deras utvecklingsprocess (Plantin Ewe & Aspelin, 2021). Samtliga inom skolväsendet bör ha ett sociokulturellt förhållningssätt som bygger på en förståelse för att individers handlingar bygger på de erfarenheter vi samlat på oss under livet och hur vi löser och hanterar situationer beror på de verktyg vi fått tidigare i livet (Pennegård, 2019; Säljö, 2017). De flesta respondenter anser sig få goda förutsättningar från rektor, men många lyfter även en rådande okunskap hos såväl rektorer som hos pedagoger gällande specialpedagogers yrkesroll samt gällande

skillnaden mellan specialpedagogers och speciallärares olika yrkesroller. Detta kan kopplas till Säljö (2017) tankar kring att det via interaktioner med andra kan behöva användas vardagliga begrepp för att förklara vetenskapliga begrepp. Det kan tolkas som att rektorer och pedagoger kanske behöver få förklarat för sig vad specialpedagogers yrkesroll egentligen bör innebära. Här vore det dock önskvärt med tydlighet från högsta ort (regering) för att detta ska få mandat och jurisdiktion att genomföras.

Specialpedagogernas syn på de hur jobbar med erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning och hur de skulle vilja jobba

Resultatet visar att de flesta respondenterna (18 av 21) förespråkar att pedagogerna ska basera sin undervisning på elevernas erfarenheter och intressen. Två arbetar med detta indirekt eller omedvetet medan endast en respondent svarar att denne inte förespråkar detta arbetssätt. Samtliga tre respondenter som inte direkt förespråkar att pedagogerna ska jobba med dessa ämnen jobbar inom grundskola. Med andra ord går det att tolka det, utifrån dessa svar, som att majoriteten av respondenterna förespråkar det relationella perspektivet bland pedagogerna där det är av stor vikt att knyta an till eleverna (Aspelin, 2018). Därmed inte sagt att pedagogerna faktiskt tar till sig och arbetar utifrån detta förhållningssätt. Drygt hälften av respondenterna fortbildar och stöttar medvetet kring detta i ett främjande perspektiv. Lite färre än hälften av respondenterna menar att de inte jobbar med fortbildning alls i nuläget, inte kring detta ämne eller endast då behov uppkommer. Utifrån dessa svar visar ändå drygt hälften av respondenterna på att de har ett medvetet förhållningssätt till dessa två begrepp och att de arbetar aktivt med att fortbilda pedagogerna i detta. Då forskning visar att pedagoger som medvetet arbetar med att analysera sina undervisningsmetoder, sin relationskompetens och sina ickeverbala signaler kan utveckla sin relationskompetens känns det relevant att specialpedagoger handleder, stöttar och fortbildar pedagoger inom detta ämne (Plantin Ewe & Aspelin, 2021). Specialpedagogerna bör ha en kontinuerlig dialog med pedagogerna för att även utveckla deras inre dialog där pedagogerna väcker sitt kritiska tänkande (Säljö, 2017). Detta i en förhoppning om att de blir mer medvetna om sitt eget förhållningssätt och att hur vi löser och hanterar situationer beror på vilka verktyg vi har tillgodogjort oss tidigare i livet (Säljö, 2017).

Respondenternas svar gällande huruvida de anser att pedagogerna använder sig av elevernas erfarenheter och intressen i den vardagliga undervisningen visar på att en tredjedel av respondenterna anser att pedagogerna oftast jobbar så. Cirka en tredjedel menar att det är något

som de kan bli bättre på och att det finns en stor utvecklingspotential kring detta, en svarar att pedagogerna inte jobbar på detta vis. Den sista tredjedelen av respondenterna menar att det varierar mellan olika pedagoger i verksamheten och här lyfter flera av dessa respondenter att det till stor del har att göra med om pedagogerna är utbildade eller inte. Då detta kräver relationskompetens kan det kopplas till Plantin Ewe och Aspelins (2021) studie. Där framkommer det att relationskompetens kopplas samman med pedagogen som individ snarare än att det skulle röra sig om en process som sker via interaktion med andra individer.

Flera av respondenternas framtidsplaner, i föreliggande studie, är bland annat att fortsätta i samma spår med att handleda. De kommer även att ha fler möten och diskussioner med arbetslagen, vara mer delaktiga i verksamheterna (observationer och auskultationer) samt ha föreläsningar. Flera respondenter lyfte även att de kommer kompetensutveckla, fortbilda och motivera pedagogerna att jobba mer utifrån elevernas erfarenheter och intressen. Severin (2006) framhåller, utifrån den hypotetiska synen, att kunskapsutveckling sker i interaktion med andra. Genom att kompetensutveckla, diskutera med, fortbilda och motivera pedagogerna kan deras kunskap utvecklas gällande vikten av att undervisa erfarenhets- och intressebaserat. Endast enstaka respondenter planerar att arbeta med att ta fram fler hjälpmedel till verksamheten. Flera respondenter svarar att de inte planerar att jobba med dessa frågor över huvud taget och några svarar att de kommer fortsätta som de gör. Knifsund (2020) framhåller att det krävs ett genuint intresse och ett engagemang från pedagogernas sida att vilja få insyn i elevernas livsvärld, vilket kan vara en bristvara hos såväl specialpedagoger som hos pedagoger. Någon respondent lyfter även vikten av att hitta fler utvecklingsområden vilka i samspel med de, för studien, aktuella områdena kan skapa en tydligare undervisning. Detta får stöd av tidigare forskning inom den sociokulturella teorin där det anses avgörande att använda de, för eleverna, vardagliga begreppen för att kunna förklara de vetenskapliga begreppen och på så vis utöka elevernas kunskapsvärld (Säljö, 2017).

Det drömscenario som respondenterna tydligast väljer att framhålla i sina svar är att de vill ha mer tid till att vara mer delaktiga i verksamheterna för att skapa goda relationer till pedagoger och elever samt för att kunna få in mer arbete utifrån elevernas erfarenheter och intressen. Här skulle det enligt Aspelin (personlig kommunikation, 30 april 2020) krävas fortbildning i relationskompetens för att pedagogerna ska kunna ta till sig elevernas erfarenhetsvärldar och intressen. Ytterligare drömscenarion är bland annat tid till att ha fler och mer djupgående diskussioner, mer handledning och fortbildning samt specialpedagogträffar där de kan delge varandra tankar och erfarenheter. Det lyfts även att de vill få in tid för pedagogerna att observera

och diskutera kring varandras undervisning. Tid tycks vara en bristvara ute i verksamheterna, vilket är av stor vikt för att kunna bygga den så viktiga relationen till eleverna och få en insyn i hur undervisningen ska kunna anpassas för att samtliga elever ska utvecklas (Plantin Ewe & Aspelin, 2021). Fler pedagoger och specialpedagoger samt mindre klasser och fortbildning för specialpedagogerna för att de ska hänga med i den forskning och utveckling som sker är några av de drömscenarion som uppges. En av respondenterna lyfter i sitt drömscenario att denne önskar få in ett mer normkritiskt perspektiv ”som utmanar vad vi ser som kulturellt och socialt kapital” (respondent 3). Här kan det vara en del i utvecklingen att diskutera kring vilka erfarenheter som arbetslaget besitter samt att föra en diskussion kring hur detta påverkar ens förhållningssätt (Pennegård, 2019). Detta anser Pennegård vara en bra inkörsport till att få pedagogerna att se en tydligare väg till att arbeta med elevernas erfarenheter och intressen. Några få respondenter är nöjda med det arbete som de nu gör och har inga direkta drömscenarion. Ett drömscenario är att rektorer ska få en kunskap kring specialpedagogers yrkesroll. De drömscenarion som kanske är lite mer oförutsägbara är att implementera estetik, kreativt lärande och andlighet i undervisningen för att väcka elevernas inre motivation. Det var även mindre förutsägbart att en av respondenterna har som drömscenario att det inte borde vara specialpedagogers uppgift att arbeta kring detta, utan menar på att det är något som pedagogerna själva har fått utbildning i och kan fortsätta utveckla. För att få en annan synvinkel på sin arbetsuppgift som pedagog kan det dock ses som en fördel att ta hjälp av en annan profession. Detta för att få en bredare syn på vår omvärld vilket vi skapar utifrån interaktion med andra (Säljö, 2017).

Slutsatser

Studiens frågeställningar ämnar ge insyn i specialpedagogers grundläggande syn på de, för studien, aktuella begreppen och hur de anser att de styrs och får stöttning uppifrån rektorer och regering gällande att jobba med erfarenhets- och intressebaserad undervisning. Studien möjliggör även en inblick i respondenternas nuläge respektive drömscenario gällande det berörda forskningsområdet. Dessa resultat kommer nedan sammanfattas.

Utifrån ovanstående resultat synliggörs att respondenternas tolkning av begreppet erfarenhetsbaserad undervisning varierar mellan åtta olika gruppindelningar. Utav dessa åtta grupper är det bara tre grupper där det är nödvändigt att pedagogen använder sig av någon form av dialog med eleverna (även om de övriga grupperna inte utesluter dialogen). Här kan det urskönjas vara viktigt att lärarstudenter får träna på sin relationskompetens under sin utbildning

då forskning visar på vikten av en god relationskompetens för att elevernas utveckling ska gynnas.

Respondenternas tolkning av begreppet intressebaserad undervisning är mer enhälligt och respondenternas tolkningar har delats in i fyra olika grupper, varav tre grupper kräver att pedagogen har en dialog med eleverna. Detta resultat kan tolkas som att respondenterna i denna studie ser relationskompetens som en viktig del i intressebaserad undervisning. Nästan alla respondenter menar att de förespråkar erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning i de verksamheter som jobbar mot. Detta kan ses som att de flesta respondenter i denna studie förespråkar det relationella perspektivet bland pedagogerna. Därmed inte sagt att pedagogerna faktiskt tar till sig och arbetar utifrån detta förhållningssätt. Resultatet påvisar att drygt hälften av respondenterna har ett medvetet förhållningssätt till de två, för studien, aktuella begreppen samt att de arbetar aktivt med att fortbilda pedagogerna i detta.

Resultaten visar att respondenterna är tudelade när det kommer till styrdokumentens tydlighet kring de, för studien, aktuella begreppen samt gällande specialpedagogens yrkesroll. Ungefär hälften av respondenterna anser att styrdokumentet är tydliga medan den andra halvan inte anser detta gällande specialpedagogens yrkesroll. När det kommer till styrdokumentens tydlighet och dess inspiration till att arbeta utifrån de, för studien, aktuella begreppen erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning visar resultatet på en större spretighet. Cirka hälften anser att styrdokumentet är tydliga kring detta, medan en fjärdedel anser styrdokumentet helt otydliga kring dessa begrepp och ytterligare en fjärdedel känner sig osäkra på hur de ska tolka styrdokumentet. Utifrån de spretiga tolkningarna av styrdokumentet som respondenterna gör kan det ses som att respondenterna anser det viktigt att öva upp sin och pedagogernas relationskompetens för att skapa en intressant utbildning för såväl elever som pedagoger. De allra flesta respondenterna anser sig få goda förutsättningar från sin rektor. Flera lyfter dock att rektorn har dålig kunskap kring en specialpedagogs yrkesroll, vilket kan tolkas som att det borde ske en nationell styrning av denna yrkesroll för att ge specialpedagoger det mandat de behöver i sitt arbete.

Respondenternas nuläge visar på att pedagogerna oftast jobbar med erfarenhets- och intressebaserad undervisning, men att det tycks ha att göra med huruvida pedagogerna är utbildade eller inte. Respondenternas framtidsplaner handlar till stor del om att fortsätta som de nu gör med bland annat handledning, diskussioner och fler observationer, men det fanns även en grupp respondenter som inte planerar att jobba med dessa frågor och begrepp över huvud

taget. Ett brinnande intresse för elevernas livsvärldar är en viktig egenskap som bygger på pedagogernas förhållningssätt och relationskompetens. De drömscenarion som respondenterna redogör för i resultatet handlar till största delen om att få mer tid, bland annat för att öka delaktigheten i verksamheterna och för att skapa en nära relation till såväl personal som till eleverna. Tid är en avgörande faktor för att pedagogerna ska kunna bygga den viktiga relationen till eleverna och få en insyn i hur undervisningen skulle kunna anpassas för att samtliga elever ska utvecklas. Det visar sig även att det finns några respondenter som inte har något drömscenario utan som anser att de är nöjda med nuläget.

För att få en annan synvinkel på sin arbetsuppgift som pedagog kan det ses som en fördel att ta hjälp av en annan profession för att få en bredare syn på sin omvärld vilket sker i interaktion med andra, som exempelvis specialpedagoger (Säljö, 2017).

Diskussion

Nedan förs en diskussion gällande de resultat som framkommer i studien utifrån studiens frågeställningar och syfte och dessa resultat kopplas till tidigare forskning. En diskussion förs även gällande det val av metod som studien bygger på och slutligen lyfts förslag på framtida forskning.

Det problemområde som utforskas i denna studie är specialpedagogers handledning och fortbildning av pedagoger gällande motivationsstrategier, relationskompetens samt att jobba utifrån begreppen erfarenhetsbaserad respektive intressebaserad undervisning. En del i varför just detta ämne känns aktuellt att skriva om är den stora skara elever som går under benämningen *hemmasittare*. Skolverkets rapport gällande skolfrånvaro (2021) visar på en ökning av skolfrånvaro på 33% under en tioårsperiod (2011-2021). Faktorer som Şahin m.fl., (2016) anser vara orsaker till varför elever blir hemmasittare är familjerelaterade orsaker, beteende och bemötande från rektor och lärare, skolmiljö, individuella orsaker (orsaker som beror på eleven själv) samt miljöorsaker. Detta får till viss del stöttning av Maria Davidsson på Göteborgs Universitet. Hon lyfter vikten av att hitta elevens motivator för återgång till skolan, att arbeta med elevens skolbaserade relationer samt att jobba med elevens självförtroende ([Problematisering av skolfrånvaro/"hemmasittare" | Gillbergcentrum, Göteborgs universitet \(gu.se\)](#)). Utav de faktorer som nämns ovan synliggörs två faktorer där skolan bör reflektera kring sin egen påverkan gällande elevers skolfrånvaro och brist på motivation och Ia Sundberg Lax lyfter vikten av att hålla isär hemmasittare från skolkare. De sistnämnda väljer bort skolan för något

roligare, medan hemmasittare stänger in sig i hemmet av andra orsaker ([Dagens Arena: Hemmasittare är allt annat än lata - Magelungen](#)).

Ytterligare en viktig del att ta i beaktande när det kommer till pedagogers motivationsstrategier är huruvida de besitter god relationskompetens eller inte. Jonas Aspelin ([Så kan du hantera relationen med eleverna – Skolvärlden \(skolvarlden.se\)](#)) menar att relationskompetens är en kompetens som är fullt möjlig att utveckla och öva upp och Ohlsson (2022) lyfter vikten av ett specialpedagogiskt förhållningssätt i undervisningen.

En orsak till intresset för detta problemområde är viljan att väcka tankar hos specialpedagogerna kring huruvida de använder elevernas intressen och erfarenheter samt att få dem att fundera kring hur de kan utveckla detta. Upplevelsen av de svar som kom in är att det tycks finnas tre kategorier här; de som anser att de jobbar på det viset, de som anser att det inte är relevant att jobba på det viset samt de som blir väckta i tanken och finner det intressant. I en tidigare studie (Knifsund, 2020) var det en rektor som fick en ny syn på undervisning i och med studien, vilket även tycks ske i denna studie då ett par av respondenterna lyfter detta.

Med den sociokulturella teorin i åtanke finns en medvetenhet om att de erfarenheter forskaren bär på har påverkan på hur denne förstår och tolkar de svar som respondenterna ger. En forskare som inte har fått insyn i det relationella perspektivet skulle troligtvis skapa annorlunda intervjufrågor och tolka respondenternas svar på annat vis. Det bör även tas hänsyn till att varje respondent har egna erfarenheter som påverkar hur de tolkar och svarar på intervjufrågorna, vilket är en orsak till att det ser så olika ut i svaren.

Specialpedagogernas tolkningar av de aktuella begreppen

Det tycks finnas två olika läger när det kommer till att arbeta med de två, för studien, aktuella begreppen. Ett läger där de jobbar utifrån insikten att det relationella förhållningssättet gynnar elevernas utveckling och ett läger där detta inte alls känns lika relevant. Utav de åtta grupper respondenternas tolkningar delades in i, gällande begreppet erfarenhetsbaserad undervisning, var det endast tre av dessa grupper där det är nödvändigt att föra en dialog med eleverna, vilket innebär 37,5%. När detta jämförs med tidigare forskning (Knifsund, 2020) framgår att i den studien delades rektorernas tolkningar av begreppet erfarenhetsbaserad undervisning endast in i fem grupper. Av dessa fem grupper var det endast en grupp som krävde dialog med eleverna och det går att tolka som att det innebär att det endast var 20% som ansåg att den relationella aspekten är en viktig del i undervisningen. I bägge studierna är det alltså betydligt färre än

hälften av respondenternas tolkningar av begreppet erfarenhetsbaserad undervisning som bygger på en dialog mellan elev och pedagog. Jämförs detta sedan med respondenternas tolkningar av intressebaserad undervisning framgår det att detta begrepp tycks skilja sig markant från begreppet erfarenhetsbaserad undervisning. I denna frågas respons kan det urskiljas fyra olika grupper av svar varav det var tre av grupperna där det var nödvändigt med dialog med eleverna. Det innebär att under begreppet intressebaserad undervisning är det 75% av svaren som kan tolkas som att det kräver den relationella kontakten mellan pedagog och elev. Därmed inte sagt att respondenterna faktiskt jobbar på detta vis.

Respondenternas tidigare livserfarenheter har självklart en påverkan på deras tolkning av begreppen, vilket kan vara en förklaring till deras olika syn på begreppet erfarenhetsbaserad undervisning (Hesslefors-Arkoft, 2006; Hildén m.fl., 2019). Begreppet intressebaserad undervisning har ett mer enhälligt svar där tre av de fyra grupper som svaren delas in i förutsätter att pedagogen för en dialog med eleverna. Det kan tolkas som att respondenterna i denna studie ser relationskompetens som en viktig del i intressebaserad undervisning.

Forskning (Aspelin, 2018; Plantin Ewe & Aspelin, 2021) visar att god relationskompetens är en viktig faktor gällande elevers skolutveckling. Severins (2006) syn på undervisning är uppdelat i två kategorier, dels det beskrivande där det är upprepning som får kunskapen att fastna, dels det hypotetiska där kunskapen skapas i det relationella mötet. Det hypotetiska perspektivet, enligt forskaren, ger störst chans att det byggs en hållbar kunskap som varar över en längre tid. van der Hoeven Kraft (2018) menar att pedagogens förmåga att stötta och fånga upp elevens intresse är en avgörande del i en elevs motivation och utveckling. För att hitta elevernas intresse krävs att pedagogerna har en god relationskompetens (J. Aspelin, personlig kommunikation, 30 april 2020), vilket de flesta respondenter i studien tycks förespråka när de är ute i verksamheterna. Denna studies resultat påvisar även att drygt hälften av respondenterna aktivt verkar för att pedagogerna ska undervisa utifrån ett erfarenhets- och intressebaserat perspektiv. Crow och Kastellos (2017) studie visar att elevernas motivation helt klart styrdes av huruvida ämnet var intressant och relevant.

Aspelin m.fl. (2021) kan i sin studie se att relationskompetens är utvecklingsbart. De lyfter därför vikten av att undervisa i relationskompetens under specialpedagog- och speciallärarprogrammet för att det i längden ska resultera i en utveckling hos pedagogerna. Detta känns även aktuellt att undervisa i inom lärarprogrammet. Ett möjligt verktyg till denna kompetensutveckling kan vara LLInC (se förklaring i kapitel *Tolkningar av begreppen*

erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning i relation till relationskompetens) (Koenen m.fl., 2021). Detta tycks vara en verksam metod när det kommer till att förändra det relationella synsättet, genom bland annat reflektioner. En annan metod, vilken studier har visat vara effektiv gällande ökad förståelse för relationskompetens, är lesson study (Plantin Ewe, 2020). Efter genomgången studie, av Plantin Ewe, upplever respondenterna att de har fått en ökad förståelse för hur relationskompetens kan verka avgörande för elevers utveckling samt att även en liten ansträngning kan ge goda resultat. Plantin Ewe (2020) understryker dock att även om respondenternas insikt i ämnet har utvecklats innebär inte det att de kommer arbeta utifrån detta då kunskap och handling är två olika delar.

Specialpedagogernas syn på styrning uppifrån rektorer och regering

Högskoleförordningen (SFS 1993:100) lyfter att en blivande specialpedagog bland annat ska kunna upptäcka problemområden i verksamheterna och de ska kunna hjälpa verksamheterna att hitta lösningar som är för varje elevs bästa. En specialpedagog ska även kunna stötta pedagogerna och fortbilda dem i deras utveckling för varje elevs bästa, men varken i styrdokument eller läroplaner nämns specialpedagoger som yrkesprofession (Aspelin m.fl., 2021). Resultaten i denna studie visar dock på att ungefär hälften av respondenterna anser att styrdokumentet är tydliga när det kommer till specialpedagogers yrkesroll, medan den andra halvan anser tvärtom.

Gällande styrdokumentens tydlighet och dess inspiration till att arbeta utifrån erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning visar resultatet på en något mer spridd syn på detta. Ungefär hälften av respondenterna svarar att de anser att styrdokumentet är tydliga kring detta, medan en fjärdedel anser styrdokumentet helt otydliga gällande dessa begrepp och ytterligare en fjärdedel känner sig osäkra på hur de ska tolka styrdokumentet. De respondenter som anser styrdokumentet tydliga i denna fråga uppger bland annat att specialpedagoger ska inspirera, stötta och handleda för att öka elevernas lust att lära. Dessa respondenter menar att de ska ta vara på pedagogernas intressen och ett par respondenter menar att det är viktigt att som specialpedagog kunna se vilket förhållningssätt som döljer sig bakom ett uttalande. En tydlig undervisning, ett främjande arbete, ett tvärvetenskapligt och förtroendeskapande förhållningssätt samt att arbeta utifrån de förutsättningar som finns är ytterligare tolkningar som uppkommer. Respondenternas svar kan tolkas som att de flesta anser att det är av stor vikt att öva upp sin och pedagogernas relationskompetens samt ha ett flexibelt förhållningssätt och att

de kan läsa av den andres budskap (verbalt och ickeverbalt). Detta för att kunna hjälpa eleverna i deras utvecklingsprocess och för att skapa en intressant utbildning för såväl elever som pedagoger (Plantin Ewe & Aspelin, 2021). Enligt styrdokumentet för såväl förskola som grundskola, grundsärskola och vuxenutbildningen ska undervisningen ta hänsyn till varje elevs såväl behov och förutsättningar som erfarenheter och intressen. Även skollagen (SFS 2010:800) lyfter vikten av att stimulans ska ges till varje elev för att de ska kunna tillgodose sig undervisningen samt att utbildningen ska bidra till en ”livslång lust att lära” (1 kap. 4§).

Rasmitadila m.fl. (2021) finner i sin studie att det är avgörande att pedagogerna får den fortbildning och det stöd som behövs för att kunna utforma en effektiv undervisning som är gynnsam, rolig och skapar nyfikenhet hos eleverna. Enligt dem bör pedagoger och specialpedagoger/speciallärare ha ett nära samarbete för att synliggöra och anpassa undervisningen utifrån varje elevs unika inlärningsmetoder oavsett erfarenhet och behov (Rasmitadila m.fl., 2021). Här har en god relationskompetens stor betydelse för att nå fram till eleverna och hitta just deras mest effektiva inlärningsmetoder. Nabi Karimi och Saddat Hosseini Zades (2017) studie visar att det borde vara ett prioriterat ämne, under lärarutbildningen, att fortbilda lärarstudenter i motivationsstrategier för att öka elevens motivation till att studera.

Eftersom Högskoleförordningen (SFS 1993:100) lyfter att specialpedagoger ska kunna fortbilda pedagogerna för att de ska kunna utveckla utbildningen för varje elevs bästa torde motivationsstrategier vara en viktig del i specialpedagogers arbetsuppgifter. Om pedagogerna fortbildas i motivationsstrategier finns en god möjlighet till att främja och förebygga så kallade hemmasittare. Tebelius Bodin (2020) menar att det är en förutsättning för inläring att det finns motivation inblandad. Thulin (2011) lyfter vikten av att skapa möjligheter för eleverna att i undervisningen kunna använda de egna erfarenheterna samt att reflektera kring likheter och olikheter i jämförelse med andras erfarenheter. Även psykolog P. Gagner (personlig kommunikation, 2020, 27 februari) och Hesselors-Arktoft (2006) framhåller vikten av att kunna väva samman den nya information som eleverna får till sig med deras tidigare erfarenheter. Detta för att kunna få en vidare förståelse för hur allt hänger samman. ”Intrycken kan bli minnen så snart du reagerar på dem med din förförståelse. Du måste göra en jämförelse mellan det du uppfattar och det du har i huvudet sedan tidigare” (Tebelius Bodin, 2020, s. 15).

Göransson m.fl. (2015) kan se en skillnad på specialpedagogers och speciallärares definition av skolvårigheter i jämförelse med skolledares definitioner. Utifrån ovanstående

resultatredovisning framkommer att de flesta respondenter ser erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning som viktig för att motivera eleverna i deras utbildning. Detta kan ses som en motåtgärd för att förhindra skolsvårigheter. Ett sociokulturellt förhållningssätt, med en förståelse för att individers handlingar bygger på de erfarenheter vi samlat på oss under livet, är också viktigt och kan underlätta förståelsen för varför eleverna agerar, reagerar och hanterar situationer på olika sätt (Pennegård, 2019; Säljö, 2017). Hur vi löser och hanterar situationer beror på vilka verktyg vi har tillgodogjort oss tidigare i livet.

De allra flesta respondenterna anser sig få goda förutsättningar från sin rektor, men flera lyfter att rektorn har dålig kunskap kring en specialpedagogs yrkesroll. Detta kan kopplas till Säljös (2017) tankar kring att det via interaktioner med andra kan behöva användas vardagliga begrepp för att förklara vetenskapliga begrepp. Det kan tolkas som att skolledning kan behöva få förklarat för sig vad specialpedagogers yrkesroll egentligen bör innebära. Här vore det dock önskvärt med tydlighet från högsta ort (regering) för att denna yrkesroll ska få mandat och jurisdiktion att genomföras. Jurisdiktion inom det specialpedagogiska området tycks i nuläget inte vara specialpedagogers och speciallärares egna fält fullt ut, trots år av studerande på avancerad nivå, utan ansvaret tycks främst vila på skollednings axlar (Göransson m.fl., 2015).

Nuläge, framtidsplaner och drömscenario

Enligt det resultat som framkom i studien anser respondenterna att pedagogerna oftast jobbar med erfarenhets- och intressebaserad undervisning, men att det tycks ha att göra med pedagogernas utbildningsbakgrund. Här kan det finnas behov av att ge pedagogerna kunskap, verktyg och metoder som de kan använda sig av då de möter, analyserar och utvärderar komplexa, relationella situationer samt sina relationella kompetenser. Dessa kunskaper, verktyg och metoder ges för att underlätta pedagogernas arbete med eleverna (Aspelin m.fl., 2021; Koenen m.fl., 2021; Plantin Ewe, 2020).

Respondenterna planerar till stor del att fortsätta arbeta som de gör nu med bland annat handledning, diskussioner och fler observationer, men det finns även en grupp respondenter som inte alls planerar att jobba med dessa begrepp framöver. Ett genuint intresse för elevernas livsvärldar är en viktig egenskap vilken grundar sig i pedagogernas förhållningssätt och relationskompetens. Crow och Kastellos (2017) studie visar att det är avgörande för elevers motivation att som pedagog vara uppmärksam, närvarande och stöttande gällande elevernas relationsbehov.

Några av de drömscenarion som respondenterna lyfter handlar till stor del om att få mer tid, bland annat för att öka delaktigheten i verksamheterna och för att skapa en nära relation till såväl personal som till elever. Detta är likvärdigt svar med tidigare studie där rektorer svarar att deras framtidsplaner och drömmar bland annat är att kunna göra fler besök i verksamheterna (Knifsund, 2020). Tid är en viktig del i respondenternas arbete med att bygga den viktiga relationen till pedagogerna och eleverna och få en insyn i hur undervisningen skulle kunna anpassas för elevernas bästa utvecklingsmöjligheter. Några respondenter har inte något drömscenario utan anser att de är nöjda med nuläget.

Det framgår, utifrån studiens resultat, att det vore till fördel för verksamheterna (och i längden eleverna) att få till en nationell tolkning av specialpedagogens arbetsuppgifter då det tycks råda en okunnighet och en icke likvärdig syn på dennes yrkesprofession. Det skapar en ojämnhet i kvaliteten av det specialpedagogiska arbetet i landets skolverksamheter och denna yrkesprofession behöver lyftas in i skollagen för att öka dess status och mandat. Vidare går det att utröna att vikten av att kartlägga skolfrånvaron i landet, vilket Ola Johansson (c) lyfter i motionen Hemmasittare (2020/21:792), borde undersökas vidare. Här uppkommer bland annat frågan varför hemmasittare väljer att inte gå till skolan samt vad de verksamma i skolan kan göra för att förebygga detta så viktiga dilemma.

Sammanfattning av resultatdiskussionen

Nedan följer en sammanfattning av resultatdiskussionen. Då studien delvis bygger på den sociokulturella teorin så finns en medvetenhet om att forskarens erfarenheter har påverkan på hur denne förstår och tolkar respondenternas svar. Det har även tagits i beaktande att varje respondent har egna erfarenheter som påverkar dennes tolkningar och svar av intervjufrågorna.

Anledningen till valet av problemområde är dels det oroväckande antal hemmasittare som tycks öka, dels en önskan att väcka tankar hos respondenterna om och hur de använder elevernas intressen och erfarenheter som motivationsstrategi när de handleder pedagoger. Studiens syfte är att få förståelse för specialpedagogers uppfattning av erfarenhets- och intressebaserad undervisning samt hur detta arbete stöds uppifrån rektorer och regering och hur specialpedagoger väljer att stötta och handleda pedagoger inom detta område. Respondenternas svar går att dela i två läger gällande de två, för studien, aktuella begreppen. Ett läger där de jobbar utifrån insikten att det relationella förhållningssättet gynnar elevernas utveckling och ett läger där detta inte alls känns lika relevant. I såväl denna studie som i en tidigare studie (Knifsund, 2020) är det färre än hälften av respondenterna vars tolkningar av begreppet

erfarenhetsbaserad undervisning bygger på en dialog mellan elev och pedagog. En jämförelse med respondenternas tolkningar av intressebaserad undervisning visar på att det under detta begrepp är 75% av svaren som kan tolkas som att det kräver den relationella kontakten mellan pedagog och elev.

Varken i styrdokument eller läroplaner nämns specialpedagoger som yrkesprofession (Aspelin m.fl., 2021). Resultaten i denna studie visar dock på att ungefär hälften av respondenterna anser att styrdokumentet är tydliga när det kommer till specialpedagogers yrkesroll, medan den andra halvan anser tvärtom. Gällande styrdokumentets tydlighet och dess inspiration till att arbeta utifrån elevers intressen och erfarenheter visar resultatet på en mer spridd syn på detta. Ungefär hälften av respondenterna anser att styrdokumentet är tydliga kring detta, medan en fjärdedel anser styrdokumentet helt otydliga gällande dessa begrepp och ytterligare en fjärdedel känner sig osäkra på hur de ska tolka styrdokumentet. De allra flesta respondenterna anser sig få goda förutsättningar från sin rektor, men flera lyfter att rektorn har dålig kunskap kring en specialpedagogs yrkesroll. En tydlig arbetsbeskrivning för specialpedagoger, från högsta ort (regering), skulle underlätta för att denna yrkesroll ska få mandat och jurisdiktion. Trots år av studerande på avancerad nivå, ger otydligheten kring specialpedagogers yrkesroll inte mandat till denne angående det specialpedagogiska området, ansvaret tycks istället främst vila på skollednings axlar (Göransson m.fl., 2015).

De flesta respondenterna planerar att fortsätta som de gör nu med bland annat handledning, diskussioner och fler observationer. Några av de drömscenarion som respondenterna lyfter handlar bland annat om att få mer tid till delaktigheten i verksamheterna och skapa en nära relation till såväl personal som till elever. Detta resultat liknar tidigare studie där rektorer svarar att deras framtidsplaner och drömmar bland annat är att kunna göra fler besök i verksamheterna (Knifsund, 2020).

Metoddiskussion

Genom att forskaren i föreliggande studie har utgått från Vetenskapsrådets (2017) råd kring de etiska aspekterna vid forskningsstudie så har de etiska aspekterna eftersträvat. Dessa aspekter ska skydda respondenterna i studien. Det missivbrev som skickades ut till respondenterna innehöll ett samtycke vilket några respondenter upplevde svåra att returnera, med underskrift, till forskaren. Gällande informationen om studien som fanns att tillgå i missivbrevet så kom inga synpunkter eller frågor och respondenterna informerades om att delaktighet i studien var frivilligt och att deras uppgifter hanterades med konfidentialitet. Respondenterna informerades

även om att empirin endast kommer att användas i berörd studie samt att den kommer raderas efter godkänt betyg. Detta sammantaget, plus att studien inbegriper hela landet och på så vis ger högre anonymitet, tolkas av forskaren som att det var tillräckligt informativt formulerat och på så vis uppnår informations-, konfidentialitets- och nyttjandekravet (Bryman, 2018).

De fyra kriterierna som Bryman (2018) framhåller som viktiga kriterier för tillförlitlighet i en studie har även de varit mål att uppnå. Det ena kriteriet, *Möjlighet att styrka och konfirmera sin studie*, är dock ett svårt kriterium att uppfylla i en kvalitativ studie då en forskares tankar och värderingar ligger till grund för hela studien. Med endast 21 respondenter i denna studie har djupdykningen i analysen varit relativt detaljerad, men det är självklart att en studie med enbart tre respondenter hade gett tid och möjlighet till djupare analyser. Det hade dock inte gjort någon skillnad gällande forskarens påverkan på studien när det kommer till dennes egna tankar och värderingar. Detta då en individs tankar och värderingar enligt den sociokulturella teorin färgar allt som sägs och görs av de egna upplevelserna och erfarenheterna (Pennegård, 2019). *Överförbarhetskriteriet* (Bryman, 2018), där forskaren beskriver studien så transparent som möjligt, har eftersträvats. Då detta är en kvalitativ studie är det dock svårt att göra en likadan studie och få samma resultat. Detta eftersom en kvalitativ studie främst djupdyker i varje respondents svar i stället för att se hur många respondenter som tycker lika eller olika. *Pålitlighetskriteriet* och *Trovärdighetskriteriet* (Bryman, 2018) har ämnats uppnås genom en transparent redovisning av studiens tillvägagångssätt samt att den granskas av bland annat andra studenter, handledare och examinator innan godkännande. När studien är sammanställd och godkänd får respondenterna länken till uppsatsen mailad till sig.

I en tidigare studie (Knifsund, 2020) var den ursprungliga planen att använda enkät som metod, men då möjligheten till följdfrågor kändes viktig valdes mailintervju som metod. Då det var en väl fungerande metod i den tidigare studien och planen delvis är att jämföra dessa två studier användes samma metod i denna studie för att underlätta en jämförelse. Ett annat metodval, som exempelvis observationer, hade eventuellt inneburit en mer sann bild av hur respondenterna faktiskt jobbar, men det hade troligtvis inte gett den inblicken i deras tankar vilket var målet i denna studie (Bryman, 2018). Observationer hade upptagit mer tid och det hade inte funnits tillfälle att observera ett likvärdigt antal respondenter inom ramen för detta arbete då observationer tar mer tid både ute i fält och när det kommer till transkriberingarna. Inte heller en enkät med slutna frågor hade gett en insyn i respondenternas tankar då enkäter är anonyma och det hade inte getts någon möjlighet till att ställa följdfrågor (Bryman, 2018).

Koenen m.fl. (2021) gör en flermetsstudie för att se på effekterna av LLInC (se förklaring i kapitel *Tolkningar av begreppen erfarenhets- respektive intressebaserad undervisning i relation till relationskompetens*). Denna studie görs bland sex lärarstudenter under deras sista praktikperiod inom specialpedagogik. Metoden uppvisar bland annat förändringar i lärarstudenternas synsätt gällande relationen mellan pedagog och elev. Plantin Ewe (2020) använder sig av lesson study i sin studie och får resultatet att respondenterna anser sig få en större förståelse för relationskompetens och vikten av densamma efter genomförd studie. Föreliggande studie tyder dock på att det kan räcka med att väcka intresse för det aktuella området genom att ställa öppna frågor. Detta då några av respondenterna svarar att de ska tänka till kring frågorna och lyfta det med sina kollegor. Eventuellt kan detta motbevisas av Aspelin m.fl. (2021) då deras studie visar på skillnader för de som får föreläsning i ämnet i jämförelse med de som inte får föreläsningen. Utifrån den sociokulturella teorin bygger troligtvis respondenternas utveckling under studien på deras erfarenheter och kan därför förklara varför några respondenter tar till sig budskapet medan andra väljer att ignorera det.

Andra faktorer som talar för detta metodval är att respondenten kan svara då denne känner att den har tid och inte riskerar att bli störd. Det ges även en möjlighet att nå ut till fler respondenter på en större geografisk yta samt att det inte behövs transkriberingar då respondenternas svar kommer som en text i mailet. Kommentarer kom in från ett par av respondenterna som ansåg att det hade gett mer med intervjuer där forskare och respondent möts. Men då det hade tagit mer tid bland annat för att det hade krävts resor (eftersom det var önskvärt med spridning över landet och olika skolnivåer) och transkriberingar, så fanns inte den möjligheten inom tidsramen för denna studie. Något som talar emot denna metod är att det har varit svårigheter för en del att returnera samtyckesblanketten med underskrift. Detta var även till viss del problematiskt i tidigare studie (Knifsund, 2020), men varken nu eller då har det varit ett stort problem. Dock kan det varit en anledning till och en avskräckande faktor för de som valde att inte delta i studien.

Då denna studie påbörjades och förfrågan lades upp på Linkedin gällande att delta i studien upptogs en stor del av strömningsflödet av invasionen av Ukraina, vilket är helt förståeligt. Detta kan ha varit en anledning till att så få intresseanmälningar kom in via det allmänna inlägget. På grund av det relativt låga intresset för att delta i studien är inte ovanstående resultat möjliga att generalisera på specialpedagoger som helhet. För att kunna generalisera resultatet krävs ett betydligt större omfång av respondenter.

I bearbetningen av den insamlade empirin sorterades respondenternas svar utifrån dess innehåll (hur respondenten har svarat) och därifrån har utsagorna grupperats utifrån nyfunna kategorier och mönster (Nilsson Sjöberg, 2018). Föreliggande studie påvisar variationen mellan respondenternas svar, tolkningar och förhållningssätt då de alla besitter olika livserfarenheter (Marton & Fai Pang, 2013).

Då spretigheten i svaren tyder på att respondenterna besitter olika erfarenhetsvärldar på grund av allt de har upplevt tidigare i livet, utifrån den sociokulturella teorin (Pennegård, 2019), är det av stor vikt att tydliggöra att denna studie bygger på den sociokulturella teorin. Det bör också lyftas att även forskarens egna erfarenheter har påverkat studiens utformning, resultat och analys.

Studiens implikationer

Utifrån de svar som inkommit så går det att tolka dem som att det finns tre olika kategorier av respondenternas arbetssätt när det kommer till att arbeta med erfarenhets- och intressebaserad undervisning. Dessa kategorier är; de som anser att de jobbar på det viset, de som anser att det inte är relevant att jobba på det viset samt de som blir väckta i tanken och finner det intressant.

Studiens implikationer visar på att det tycks finnas stora skillnader gällande relationskompetens. När det kommer till att arbeta med det relationella synsättet så kan respondenterna i föreliggande studie delas in i två kategorier; de som jobbar utifrån insikten att det relationella förhållningssättet gynnar elevernas utveckling och de som anser att detta inte alls känns lika relevant. I studien framkommer det att 37,5% av respondenterna ger svar som går att tolka som att det är nödvändigt att föra en dialog med eleverna vid erfarenhetsbaserad undervisning. Detta kan jämföras med tidigare forskning (Knifsund, 2020) där endast 20% ansåg att den relationella aspekten är en viktig del i undervisningen. I bägge studierna är det alltså betydligt färre än hälften av respondenternas svar som bygger på en dialog mellan elev och pedagog. Jämförs detta sedan med föreliggande studies tolkningar av respondenternas svar gällande intressebaserad undervisning framgår det att detta begrepp tycks skilja sig markant från det förra begreppet. Här är det 75% av svaren som kan tolkas som att det kräver den relationella kontakten mellan pedagog och elev och att respondenterna därför ser relationskompetens som en viktig del i intressebaserad undervisning. Forskning (Aspelin, 2018; Plantin Ewe & Aspelin, 2021) visar att god relationskompetens är en viktig faktor gällande elevens skolutveckling och enligt Severin (2006) är det i det relationella mötet kunskapen skapas (det hypotetiska perspektivet).

Pedagogers förmåga att motivera elever är en viktig del i elevers motivation och utveckling, vilket kräver god relationskompetens (Aspelin, 2018; van der Hoeven Kraft, 2018). Detta är något som de flesta respondenter i studien tycks förespråka när de är ute i verksamheterna samt att drygt hälften av respondenterna tycks aktivt jobba för att pedagogerna ska undervisa utifrån ett erfarenhets- och intressebaserat perspektiv. Dock lyfter flera respondenter att de kan se en koppling mellan utbildade pedagoger och brister i att arbeta på detta vis. Arbets sättet lyfts och styrks av Crow och Kastellos (2017) studie vilken visar att elevernas motivation helt klart styrdes av huruvida ämnet var intressant och relevant. Aspelin m.fl. (2021), Koenen m.fl. (2021) och Plantin Ewe (2020) lyfter vikten av att undervisa om relationskompetens under specialpedagog- och speciallärarprogrammet. Detta känns även aktuellt att undervisa i inom lärarprogrammet (Nabi Karimi & Saddat Hosseini Zade, 2017; Rasmitadila m.fl., 2021). Om pedagogerna fortbildas i motivationsstrategier finns en god möjlighet till att främja och förebygga så kallade hemmasittare och det är en förutsättning för inläring att det finns motivation inblandad (Tebelius Bodin, 2020).

Ungefär hälften av respondenterna svarar att de anser att styrdokumentet är tydliga, medan en fjärdedel anser styrdokumentet helt otydliga gällande dessa begrepp och ytterligare en fjärdedel känner sig osäkra på hur de ska tolka styrdokumentet. Ett flertal respondenter lyfter rektorns okunskap gällande specialpedagogers yrkesroll. Det kan tolkas som att skolledning behöver få en nationellt gemensam och tydlig förklaring kring vad specialpedagogers yrkesroll egentligen bör innebära. Detta för att denna yrkesroll ska få mandat och jurisdiktion att genomföra sina arbetsuppgifter (Säljö, 2017).

Sammanfattningsvis påvisar studien vikten av att specialpedagoger, i sin handledarroll, hjälper pedagogerna att träna upp sin relationskompetens för att kunna arbeta med erfarenhets- och intressebaserad undervisning och därigenom motivera eleverna. I en förlängning förebygger detta förhoppningsvis en ökning av hemmasittare och för detta krävs tid och förutsättningar.

Mycket tyder på att det tycks råda en okunnighet och en syn på specialpedagogens yrkesprofession som inte är likvärdig. Det leder till en bristande jämlighet i kvalitet av det specialpedagogiska arbetet i landets skolverksamheter och denna yrkesprofession behöver lyftas in i skollagen för att öka dess status och mandat. Utifrån studiens resultat framgår det att det skulle gagna verksamheterna (och i längden eleverna) att få till en nationell tolkning av specialpedagogens arbetsuppgifter.

Framtida forskning

Utifrån de resultat som framkommit i denna studie samt i tidigare studie (Knifsund, 2020) är det av intresse att göra en liknande studie där elevernas syn på det berörda ämnet lyfts fram. Det skulle förmodligen leda till ett helt annat perspektiv, utifrån deras erfarenheter. Här skulle det vara möjligt att få deras syn på skoltrötthet kopplat till undervisningen.

Referenser

- Motion 2020/21:792. *Hemmasittare*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/_H802792
- Aspelin, J. (2018). *Lärares relationskompetens: vad är det?: hur kan den utvecklas?* Liber.
- Aspelin, J., Östlund, D. & Jönsson, A. (2021). Pre-Service Special Educators' Understandings of Relational Competence. *Frontiers in Education*, vol.6 (2021).
<https://doi.org/10.3389/feduc.2021.678793>
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (B. Nilsson, Övers.). Liber.
- Crow, S. & Castello, L. (2017). A Tale of Three Cities: Fostering Intrinsic Motivation for Information Seeking in Children of Diverse Cultures. *International Education Studies*, 10 2017(5), 157–166. <https://doi.org/10.5539/ies.v10n5p157>
- Göransson, K., Lindqvist, G. & Nilholm, C. (2015). Voices of special educators in Sweden: a total-population study. *Taylor & Francis Group*, 57/2015(3), 287–304.
<https://doi.org/10.1080/00131881.2015.1056642>
- Hesslefors-Arktoft, E. (2006). Att utgå från erfarenheter, utmana och skapa nya erfarenheter. I *Erfarande och synvänder: en artikelsamling om de samhällsorienterande ämnenas didaktik* (s. 7–17). Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.
http://www.ipd.gu.se/digitalAssets/1300/1300023_06_03.pdf
- Hildén, E., Löfdahl Hultman, A. & Bergh, A. (2019). Undervisning från svenska förskolechefers perspektiv: Spänningar mellan förväntningar och erfarenheter. *2019-01-08, 2018*(vol. 36 Nr. 3–4), 16. <https://doi.org/10.5324/barn.v36i3-4.2902>
- Knifsund, C. (2020). *Rektorers arbete med kompetensutveckling av lärares erfarenhetsbaserade undervisning* [Magisteruppsats, Karlstads Universitet].
<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1444707>

- Koenen, A.-K., Frieke Nel Borremans, L., De Vroey, A., Kelchtermans, G. & Liedewij Spilt, J. (2021). Strengthening Individual Teacher-Child Relationships: An Intervention Study Among Student Teachers in Special Education. *Frontiers in Education*, 2021 6. <https://doi.org/10.3389/feduc.2021.769573>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (S.-E. Torhell, Övers.; 3:e uppl.). Studentlitteratur.
- Marton, F. & Fai Pang, M. (2013). Meanings are acquired from experiencing differences against a background of sameness, rather than from experiencing sameness against a background of difference: Putting a conjecture to the test by embedding it in a pedagogical tool. *Frontline Learning Research*, 2013(1), 24–41.
- Munthe, E., Helgevold, N. & Bjuland, R. (2016). *Lesson study: kollegial professionsutveckling* (S. Gombrii, Övers.). Natur & kultur.
- Nabi Karimi, M. & Saddat Hosseini Zade, S. (2017). Teachers' use of motivational strategies: effects of a motivation-oriented professional development course. *Innovation in Language Learning and Teaching*, 2019 13(2), 194–204. <https://doi.org/10.1080/17501229.2017.1422255>
- Nilsson Sjöberg, M. (2018). *Pedagogik som vetenskap: en inbjudan*. Gleerups.
- Ohlsson, M. (2022). *Ett specialpedagogiskt förhållningssätt i förskolan: förståelse, bemötande och pedagogiska strategier*. (1:1). Studentlitteratur AB.
- Pennegård, E. (2019). *Att se undervisningen genom elevernas ögon*. Lunds Universitet.
- Plantin Ewe, L. (2020). Enhancing teachers' relational competence: a teacher lesson study. *International Journal for Lesson and Learning Studies*, 9 2020(3), 203–219. <https://doi.org/10.1108/IJLLS-12-2019-0081>

- Plantin Ewe, L. & Aspelin, J. (2021). Relational competence regarding students with ADHD – An intervention study with in-service teachers. *European Journal of Special Needs Education*, 2022 37(2), 293–308. <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1872999>
- Rasmitadila, R., Widyasari, W., Prasetyo, T., Rachmadtullah, R., Samsudin, A. & Aliyyah, R. (2021). General Teachers' Experience of The Brain's Natural Learning Systems_Based Instructional Approach in Inclusive Classroom. *International Journal of Instruction*, vol.14 2021(3), 95–116.
- Şahin, Ş., Arseven, Z. & Kılıç, A. (2016). Causes of Student Absenteeism and School Dropouts. *International Journal of Instruction*, 9 2016(1), 195–210.
- Severin, R. (2006). Det lärande samtalet. I *Erfarande och synvänder: en artikelsamling om de samhällsorienterande ämnenas didaktik* (s. 63–97). Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.
http://www.ipd.gu.se/digitalAssets/1300/1300023_06_03.pdf
- SFS 1993:100. *Högskoleförordning*.
- SFS 2010:800. *Skollag*. Utbildningsdepartementet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800
- Skolverket. (2011a). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://www.skolverket.se>
- Skolverket. (2011b). *Läroplan för grundsärskolan 2011*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://www.skolverket.se>
- Skolverket. (2012). *Läroplan för vuxenutbildningen*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://www.skolverket.se>
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan*. Stockholm: Skolverket. Hämtad från <http://www.skolverket.se>

Skolverket. (2021). *Nationell kartläggning av elevfrånvaro*.

<https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2021/nationell-kartlaggning-av-elevfranvaro>

Säljö, R. (2017). Den lärande människan; teoretiska traditioner. I U. P. Lundgren, R. Säljö, & C. Liberg (Red.), *Lärande, skola, bildning* (s. 203–264). Natur & Kultur.

Tebelius Bodin, A. (2020). *Vad varje pedagog bör veta: om hjärnan, inläring och motivation*. (4:1). Hjärna utbildning AB.

Thulin, S. (2011). *Lärares tal och barns nyfikenhet; Kommunikation om naturvetenskapliga innehåll i förskolan* [Sammanläggningsavhandling]. Göteborg.

<http://hdl.handle.net/2077/25276>

van der Hoeven Kraft, K. J. (2018). Developing Student Interest: An Overview of the Research and Implications for Geoscience Education Research and Teaching Practice. *Journal of Geoscience Education*, 2017(vol. 65 Nr. 4), 10. <https://doi.org/10.5408/16-215.1>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed* [Text]. <https://www.vr.se/uppdrag/etik/etik-i-forskningen.html>

Bilaga 1

Fakulteten för lärarutbildning

På specialpedagog- och speciallärarprogrammet vid Högskolan Kristianstad skriver studenterna ett självständigt arbete under sin sista termin. I detta arbete ingår att göra en egen vetenskaplig studie med utgångspunkt i en forskningsfråga som kommit att engagera studenterna under utbildningens gång. Till studien samlas ofta material in vid olika verksamheter, i form av till exempel intervjuer, enkäter och observationer. Ansvarig för dina personuppgifter är Högskolan Kristianstad. Enligt EU:s dataskyddsförordning har du rätt att kostnadsfritt få ta del av de uppgifter om dig som hanteras i studien, och vid behov få eventuella fel rättade. Det självständiga arbetet motsvarar 15 högskolepoäng. När detta har blivit godkänt publiceras det i databasen DIVA

<https://www.hkr.se/om-hkr/organisation/laranderesurscentrum/publicering/>

2022-02-08

Missivbrev

Hej!

Mitt namn är Camilla Knif Sund och jag läser sista terminen på *Specialpedagogprogrammet* mot Högskolan Kristianstad. Sista terminen innebär att vi skriver vår magisteruppsats nu, det vill säga ett självständigt arbete. Min uppsats har ett specialpedagogperspektiv gällande stöttning och handledning av pedagogers/lärares erfarenhetsbaserade och intressebaserade undervisning. Syftet med min studie är att få en förståelse för specialpedagogers uppfattning av intresse- och erfarenhetsbaserad undervisning samt huruvida detta stöds uppifrån och hur specialpedagoger väljer att stötta och handleda inom detta. Studien kommer att vända sig till specialpedagoger inom samtliga skolnivåer och verksamheter. Jag vore väldigt tacksam om du vill delta i min intervjustudie och kan ta dig tid att svara på dessa frågor. Den metod som jag har valt att använda mig av är datorstött mailintervju i en förhoppning om att kunna få en större geografisk spridning på responsen. Jag valde att använda mig av intervjuer i stället för enkäter för att ha möjlighet att återkomma med följdfrågor om det skulle behövas. I enkäter är respondenten anonym även för forskaren och det innebär att det inte finns möjlighet att ställa följdfrågor, vilket jag som sagt ville ha möjlighet att göra. Samtyckesblanketten skrivs ut och skrivs

under, fotas/skannas och skickas sedan tillbaka till mig. Det är även okej med ett mail där du kopierar texten i samtyckesbrevet och skriver att du godkänner att delta i denna studie. Du svarar på intervjufrågorna genom att spara ner det bifogade dokumentet och fylla i svaren. Sedan sänder du det tillbaka till mig. Eventuellt kan jag komma att återkomma med följdfrågor. Allt sker via mailkonversation.

I min redovisning av studiens resultat kommer jag att förhålla mig till Vetenskapsrådets etiska råd för forskning [Etik i forskningen - Vetenskapsrådet \(vr.se\)](http://www.vr.se), genom att bland annat avidentifiera all respons. Personuppgifterna behandlas enligt ditt informerade samtycke. Deltagande i studien är helt frivilligt. Du kan när som helst återkalla ditt samtycke utan att ange orsak, vilket dock inte påverkar den behandling som skett innan återkallandet. Alla uppgifter som kommer mig till del behandlas på ett sådant sätt att inga obehöriga kan ta del av dem. Det kommer inte vara möjligt att utläsa vare sig namn på individer, verksamheter eller kommuner i studien och dina svar kommer endast att användas för att besvara denna studies forskningsfrågor. När studien är färdig, godkänd och betyget har registrerats i Högskolan Kristianstads studieregister så kommer dina svar och annan insamlad information att raderas. De som önskar får gärna ta del av det färdiga resultatet.

Tack på förhand!

Mvh

Camilla Knifsund

.....

Studentens underskrift

Kontaktuppgifter:

Telefonnummer:

Ansvarig lärare/handledare: Git Turunen

Kontaktuppgifter Högskolan i Kristianstad:

www.hkr.se

044-2503000

Samtyckesblankett

Jag har tagit del av ovanstående information och samtycker till att delta i studien:

Ja   O

Nej   O

Ort:..... Datum:.....

Namn: .....

Namnförtydligande .....

Återsänds till: **Camilla Knifsund** senast den

Bilaga 2

Intervjufrågor

Min första intervjufråga är en referensfråga där jag vill få en förståelse för huruvida synen är olika inom de olika nivåerna. Med intervjufråga två vill jag få svar på min första forskningsfråga. Intervjufrågorna tre och fyra använder jag för att påvisa hur specialpedagogernas styrning och stöttning utifrån ser ut, enligt specialpedagogerna. Med intervjufrågorna fem till och med nio vill jag få en inblick i specialpedagogernas nuläge respektive framtidsutsikter samt att jag vill väcka tankar för att arbeta mer utifrån detta ämne i framtiden och synliggöra dess utvecklingspotential. Mina intervjufrågor ska tillsammans ge ett svar på mitt syfte med min studie.

1) Vilken skolnivå/verksamhet jobbar du mot? Jag valde att använda denna första fråga för att kunna se spridningen inom verksamhetsnivåerna.

2) Hur skulle du beskriva din tolkning av begreppen erfarenhetsbaserad undervisning respektive intressebaserad undervisning? För att kunna få en insyn i hur specialpedagogerna tolkar begreppen så valde jag att formulera den andra frågan på detta vis.

3) Hur tolkar du styrdokumentet gällande ditt uppdrag att inspirera och motivera lärare/pedagoger att anpassa undervisningen utifrån barns/elevs intressen och erfarenhetsvärld? Här vill jag få specialpedagogernas tankar kring hur de blir styrda och motiverade utifrån styrdokument.

4) Tycker du att du får rätt förutsättningar från din chef respektive verksamhetens chef för att kunna jobba med fortbildning och stöttning gällande erfarenhetsbaserad och/eller intressebaserad undervisning/verksamhet? Här vill jag få en överblick över hur stöttning och motivation från de närmsta cheferna ser ut.

5) Anser du att lärarna/pedagogerna på dina verksamheter använder barns/elevs/studenternas erfarenheter och intressen i den vardagliga verksamheten/undervisningen? Med denna fråga vill jag få en insyn i hur specialpedagogerna ser på lärarnas/pedagogernas arbete för att få en förståelse kring om denne känner en nöjdhet och en mättnad kring lärarnas/pedagogernas arbete eller om det finns utvecklingspotential.

6) I din stöttning/fortbildning/handledning av pedagoger/lärare, förespråkar du då att de använder sig av barnens/elevernas/studenternas erfarenheter och intressen i den vardagliga verksamheten/undervisningen? Här vill jag få en förståelse för specialpedagogernas tankar kring att jobba med detta ämne.

7) Hur skulle du säga att du jobbar med fortbildning och stöttning för pedagoger/lärare gällande erfarenhetsbaserad och/eller intressebaserad undervisning/verksamhet? Med denna fråga vill jag få en insyn i hur specialpedagogen anser sig jobba, det vill säga nuläge.

8) Hur planerar du att jobba framöver med att fortbilda och stötta pedagoger/lärare gällande deras användning av barnens/elevernas/studenternas erfarenheter och intressen i den dagliga verksamheten/undervisningen? Här vill jag få en insyn i specialpedagogens planer inför framtiden.

9) Hur skulle du önska jobba med att fortbilda och stötta pedagoger/lärare gällande deras användning av barnens/elevernas/studenternas erfarenheter och intressen i den vardagliga verksamheten/undervisningen, om du fick alla förutsättningar? Med denna fråga vill jag få en insyn i specialpedagogernas drömscenario när det kommer till detta ämne. Eventuellt kan detta även sätta i gång specialpedagogernas tankar på ämnet i stort.